

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

ปริญญา

การบริหารทรัพยากรป่าไม้

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

Factors Related Toward People's Participation in Forest Conservation Area
(Zone C) in Maechun Forest, Chun District Phayao Province

นามผู้วิจัย นายกำพล สุวรรณกุล

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(อาจารย์สุรพันธ์ เพชรภา, สค. ม.)

กรรมการ

(อาจารย์ชาญชัย ยาวุฒิ, Ph. D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph. D.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์วิชา นิยม, Ph. D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อาจคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 24 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2548

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร
ป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

**Factors Related Toward People's Participation in Forest Conservation Area
(Zone C) in Maechun Forest, Chun District Phayao Province**

โดย

นายกำพล สุวรรณกุล

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

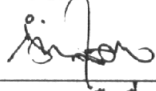
พ.ศ. 2548

ISBN 974-16-1026-2

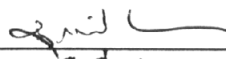
กำพล สุวรรณกุล 2548: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน
อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ปริญญวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)
สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา
ประธานกรรมการที่ปรึกษา: อาจารย์สุรพันธ์ เพชรภา, สค.ม. 86 หน้า
ISBN 974-16-1026-2

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์
เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์
(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม
ร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่
จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่ถือครองในพื้นที่
ป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน จำนวน 243 คน และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
ประกอบด้วยค่าร้อยละ และการวิเคราะห์จำแนกหมู่ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการศึกษา
พบว่า ชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูนเป็นเพศชาย ร้อย
ละ 60.5 และเพศหญิง ร้อยละ 39.5 มีอายุเฉลี่ย 39.3 ปี ร้อยละ 49.8 จบการศึกษาประถมศึกษา
ตอนปลาย มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน มีอาชีพภาคเกษตร ร้อยละ 100 มีรายได้รวม
เฉลี่ย 52,710 บาท/ปี มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 6.7 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ไร่ ร้อยละ 54.7 ประชาชนที่ถือ
ครองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ร้อยละ 96.7 กว่าครึ่งมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับมาก
แต่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับต่ำ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
รายได้ของครอบครัว พื้นที่ถือครอง การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการมี
ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัด
พะเยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นเพศที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมใน
การอนุรักษ์ทรัพยากร อำเภอจุน จังหวัดพะเยา อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ โดยมีอัตราความสัมพันธ์
ร้อยละ 94.4

ลายมือชื่อนิสิต

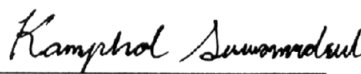
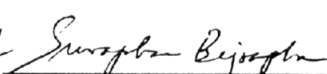
ลายมือชื่อประธานกรรมการ

14 / ๒๕๕ / 48

Kamphol Suwannakul 2005: Factors Related Toward People's Participation in Forest Conservation Area (Zone C) in Maechun Forest, Chun District Phayao Province. Master of Science (Forest Resource Administration), Major Field: Forest Resource Administration, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Mr. Suraphan Bejrapha, M.A. 86 pages. ISBN 974-16-1026-2

The purposes of the study of factors related to people's participation in forest conservation in conserved forest area (Zone C) of Mae Chun National Conserve Forest, Mae Chun District, Phayao Province, were to know the socio-economic factors, participation of villagers who holding forest area in Zone C in forest conservation and the socio-economic factors which relate to villagers' participation. Questionnaires were used in interviewing of 243 sampled villagers. Data were statistical analyzed in term of percentage and hypotheses were tested by using the multiple classification analysis with the significance level of 0.05. The results revealed that most of villagers who holding forest area in Zone C were male (60.5%) and only 39.5% were female. The average age was 39.3 years old. 49.8% of the villagers finished primary school level. The average family member was 3. All of sampled villagers(100%) were engaged in agricultural occupation with the average total income of 52,710 Bahts/year. The average holding area was 6.7 Rais which 54.7% were used as farmland. 96.7% of people who holding forest area in Zone C had never attained forest resource training course. More than half of them had knowledge in forest conservation at high level but their participation in forest conservation at low level.

Socio-economic factors such as gender, age, education level, number of family member, household income, size of holding area, obtaining forest conservation information and knowledge in forest conservation had significantly related to people's participation in forest conservation in Zone C, Chun District, Phayao Province ($R^2 = 0.944$) except gender, it did not significantly relate to people's participation.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

14 / Nov. / 2005

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญภาพ	(3)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตการวิจัย	2
นิยามศัพท์	3
การตรวจเอกสาร	5
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	5
หลักเกณฑ์ในการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้	18
แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม	22
ข้อมูลของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
กรอบแนวคิดในการวิจัย	37
สมมติฐานของการวิจัย	38
อุปกรณ์และวิธีการ	39
อุปกรณ์	39
วิธีการ	39
ผลและวิจารณ์	42
สรุปและข้อเสนอแนะ	61
สรุป	61
ข้อเสนอแนะ	61
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	65
ภาคผนวก	72
ภาคผนวก ก	73
ภาคผนวก ข	81

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชาชนที่ถือครองพื้นที่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	46
2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี)ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยาจำแนกตามลักษณะ เศรษฐกิจและสังคม	47
3	จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี)ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา จำแนกตามแหล่ง และความถี่ในการได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	48
4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี)ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา จำแนกตามความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	49
5	จำนวนและร้อยละของระดับความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ ประชาชนที่ถือครองพื้นที่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา	51
6	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี)ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	52
7	ผลการวิเคราะห์จำแนกพหุของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยาจำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่ถือครอง การมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การรับรู้ข่าวสาร	57
8	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา	60

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา	31
2	กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม	36

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร
ป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน
จังหวัดพะเยา

**Factors Related Toward People's Participation in Forest Conservation Area
(Zone C) in Maechun Forest, Chun District Phayao Province**

คำนำ

ป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคม เพราะป่าคือสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าสังคมนั้น ๆ จะมีวิถีการใช้และความสามารถในการควบคุมและจัดการป่าแค่ไหนและอย่างไร ในกรณีของสังคมไทยนั้น ผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมจึงต้องพึ่งพาป่ามากเป็นพิเศษ ทั้งการใช้ประโยชน์จากป่าโดยตรง ได้แก่ ไม้และผลผลิตจากป่าใช้ในการดำรงชีวิตโดยตรง เป็นอาชีพการงานของมนุษย์และทำรายได้ให้กับประเทศชาติ ส่วนประโยชน์ทางอ้อมได้แก่ ช่วยรักษาสภาพลมฟ้าอากาศให้เป็นปกติ อยู่เสมอ ช่วยดูดซับน้ำ ทำให้มีน้ำไหลตลอดปีและป้องกันน้ำท่วม ช่วยสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดินและช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน เป็นที่อาศัยของสัตว์ป่าและใช้เป็นแหล่งปศุสัตว์ ป้องกันภัยจากพายุและลมแรง เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ป้องกันไฟป่า ซึ่งโดยทั่วไปจะพบว่าพื้นที่ใดมีสภาพป่าไม้อุดมสมบูรณ์ พื้นที่นั้นจะเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ และดินมีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ป่าไม้ยังเป็นแหล่งพันธุกรรมของพืช ระบบนิเวศต่าง ๆ สามารถรักษาความ สมดุลย์อยู่ได้โดยอาศัยป่าไม้ ประมวลออกซิเจนในอากาศได้มาจากขบวนการสังเคราะห์แสงของใบไม้สีเขียว ฝนที่ตกในพื้นที่ที่มีป่าและทุ่งหญ้าปกคลุม จะไหลซึมลงไปในดินได้มาก และช่วยหล่อเลี้ยงลำธารเล็ก ๆ ในบริเวณต้นน้ำได้นาน ธาตุอาหารที่ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ส่วนหนึ่งได้มาจากป่าไม้ที่ปกคลุมพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

แต่ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรมากขึ้น เข้าไปบุกรุกในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติต่าง ๆ ในหลายพื้นที่ของประเทศ ก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมา

ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เป็นป่าสงวนแห่งชาติแห่งหนึ่งที่มีชาวบ้านเข้าไปถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ซึ่งสภาพทั่วไปประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชนทั้ง

ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในทางเศรษฐกิจที่ชุมชนที่อยู่รายรอบป่าแม่จุนสามารถพึ่งพาผลผลิตจากผืนป่าเป็นรายได้เสริมที่สำคัญแล้ว ป่าไม้ยังเป็นแหล่งของต้นน้ำลำธาร ที่สำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม ความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำจึงมีความสำคัญมาก หากป่าไม้ถูกทำลายย่อมทำให้ความสมดุลของแหล่งน้ำสูญเสียไป

ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจัดทำแผนการจัดการพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติให้เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาวิจัย ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนจัดการชุมชนอื่นที่อยู่รายรอบป่าสงวนแห่งชาติ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาวิจัย ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและหาแนวทางแก้ไขปัญหาการเข้าไปถือครองพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จุน จังหวัดพะเยา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จุน เพื่อให้ผลการวิจัย

อยู่ในขอบเขตที่ชัดเจน และได้ผลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 2 ด้าน คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จูน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา ได้ทำการศึกษาเฉพาะราษฎรที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ได้แก่ ตำบลลอ ตำบลห้วยข้าวกล้า ตำบลจุนและตำบลยางขาม

นิยามศัพท์

เพื่อความเข้าใจในความหมายของคำบางคำให้ตรงกันเกี่ยวกับถ้อยคำที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดความหมายของคำต่าง ๆ ดังนี้

ป่าสงวนแห่งชาติ หมายถึง ป่าที่ได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

การถือครอง หมายถึง การครอบครองที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในการอยู่อาศัยหรือเพื่อการเกษตร โดยไม่มีหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จูน

ขนาดพื้นที่ถือครอง หมายถึง ที่ดินที่มีการครอบครองเพื่อใช้ประโยชน์ในการอยู่อาศัยหรือเพื่อการเกษตร โดยไม่มีหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จูน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น การร่วมวางแผนจัดทำโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์ การร่วมประกอบกิจกรรมกับหน่วยงาน และการร่วมติดตามผล

รายได้ หมายถึง รายได้ที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำเพื่อหาเลี้ยงชีพแก่สมาชิกในครัวเรือนรวมตลอดทั้งปีของราษฎรที่เข้าไปถือครองพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของราษฎร ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

อายุ หมายถึง อายุเต็มปีบริบูรณ์ของราษฎรผู้ถือครองที่ดินในป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

การได้รับข่าวสาร หมายถึง การได้ฟังได้อ่านได้ชมรายการหรือข่าวสารที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และความถี่ที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การมีความรู้เกี่ยวกับหลักการอนุรักษ์และหลักการจัดการทรัพยากรป่าไม้

อาชีพหลัก หมายถึง งานที่ทำโดยใช้ระยะเวลาในการทำงานที่สุดในรอบปี

อาชีพเสริม หมายถึง งานที่ทำโดยใช้ระยะเวลาที่เหลืออยู่จากการประกอบอาชีพหลัก

ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาสูงสุดของประชาชนที่ได้รับจากสถานศึกษา

การติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน หมายถึง การที่บุคคลได้พบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน เพื่อประสานการทำงาน

การได้รับการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ หมายถึง การเข้ารับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ที่ทางหน่วยงานได้จัดขึ้น

หลักเกณฑ์ หมายถึง หลักเกณฑ์ในการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

วิธีการ หมายถึง วิธีการในการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จุน ผู้วิจัยได้ศึกษา และนำแนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ส่วนที่ 3 หลักเกณฑ์ในการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้

ส่วนที่ 4 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 5 ข้อมูลของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

ส่วนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของประเทศไทย เป็นแหล่งของผลิตภัณฑ์ไม้ต่างๆ ที่นำมาใช้สอยและเป็นแหล่งเก็บกักสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรอื่นๆ (ประคอง, 2527) โดยเป็นแหล่งพลังงาน แหล่งวัตถุดิบเพื่อการก่อสร้าง และอุตสาหกรรม แหล่งอาหาร แหล่งนันทนาการเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน สัตว์ป่าจำเป็นต้องอาศัยป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัย เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร เป็นที่ผสมพันธุ์และหลบภัย (กรมป่าไม้, 2531)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้กล่าวไว้ว่า ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรอันเกิดขึ้นเองหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ หรือมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ป่าไม้ ดิน น้ำ แร่ธาตุ สัตว์ป่า บรรยากาศ พลังงาน

คณะกรรมการราชวิชาสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและชีวิต (2543) ได้ให้ความหมายหลักการ และวิธีการอนุรักษ์ไว้ ดังนี้

การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้อย่างสมเหตุสมผล เพื่อการมีใช้ตลอดไป ซึ่งเป็นคำนิยามง่าย ๆ แต่เป็นการเน้นการใช้ทรัพยากรเป็นพื้นฐาน อีกทั้งยังมีแนวทางการใช้ตลอดไป ก็หมายถึง

ว่า จะใช้ทรัพยากรอย่างไรจึงจะทำให้ทรัพยากรเป็นต้นทุน (stock) ที่สามารถมีให้ตลอดไปได้ อย่างไรก็ตาม การใช้นี้มีได้หมายถึงเฉพาะการนำมาบริโภค ต้ม กิน หรือสัมผัสเท่านั้น แต่รวมถึง การเก็บเอาไว้เซย์ชม ฟื้นฟู หรือพัฒนาสิ่งอื่นให้ดีขึ้น หรือกล่าวอีก นัยหนึ่งก็คือ การใช้นั้นอาจ ต้องดำเนินการเก็บกัก การรักษา/ซ่อมแซม การฟื้นฟู การพัฒนา การป้องกัน การสงวน หรือการ แบ่งเขตที่จะสงวนไว้ก็ได้ โดยการอนุรักษ์ในยุคแรก ๆ นั้น เป็นการสงวนกับการใช้ทรัพยากรอย่าง ไม่ให้มีการสูญเสีย ต่อมาได้มีการพัฒนาหาทางเพิ่มทรัพยากรที่มีน้อย หรือว่าถูกใช้ไปมาก ให้มี สภาวะที่จะมีใช้ตลอดไป ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่า ในยุคแรก ๆ ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ มีมาก ครั้นเวลาต่อมาได้มีการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย และผิดหลักการ จนทำให้ทรัพยากรบาง ประเภทลดน้อยถอยลง จึงน่าจะมีการฟื้นฟู และหาทางเพิ่มให้มากเสียก่อนแล้วจึงค่อยนำไปใช้ นั่นคือ การหาทางเพิ่มทรัพยากรให้มากก่อนที่จะนำไปใช้ต่อไปในอนาคต และถ้ามีทรัพยากรอยู่ แล้วก็ต้องหาทางให้มีใช้ตลอดไปเช่นกัน กล่าวคือ ทรัพยากร ธรรมชาติที่ถูกใช้ไปแล้วต้องทำให้มี มากขึ้น และทำนองเดียวกัน ต้องให้มีใช้ตลอดไป

หลักการอนุรักษ์ ขึ้นอยู่กับว่าเป็นทรัพยากรประเภทใด เมื่อมีการใช้ก็ต้องเกิดความ เสื่อมโทรม และ/หรือทรัพยากรย่อยหรือ บางชนิดอาจลดน้อยลง หรือเสื่อมโทรม ทำให้หายาก หรืออาจสูญหายไปก็ได้ ดังนั้น การอนุรักษ์จึงต้องกำหนดหลักการให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การสร้าง มาตรการ และสร้างแผนการอนุรักษ์ต่อไป สำหรับหลักการอนุรักษ์นั้นพอสรุปได้ ดังนี้

หลักการที่ 1: การใช้แบบยั่งยืน ทรัพยากรทุกประเภททุกกลุ่มต้องมีแผนการใช้แบบ ยั่งยืน (sustainable utilization) ซึ่งต้องมีการวางแผนการใช้ตามสมบัติเฉพาะตัวของทรัพยากร พร้อมทั้งมีการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม ที่จะใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับชนิดทรัพยากร ปริมาณการเก็บเกี่ยวเพื่อการใช้ ช่วงเวลาที่จะนำมาใช้ และกำจัด/บำบัดของเสีย และมลพิษให้ หมดไป หรือเหลือน้อยจนไม่มีพิษภัย

หลักการที่ 2: การฟื้นฟูสิ่งเสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เมื่อมี การใช้แล้วย่อมเกิดความเสื่อมโทรม เพราะใช้เทคโนโลยีไม่เหมาะสม เก็บเกี่ยวมากเกินไป และสามารถในการปรับตัวของระบบ มีสารพิษเกิดขึ้น เก็บเกี่ยวบ่อยเกินไป และไม่ถูกต้องตามกาลเวลา จำเป็นต้องทำการฟื้นฟูให้ดีขึ้นก่อน จนทรัพยากร/สิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ตั้งตัวได้ จึงสามารถ นำมาใช้ได้ในโอกาสต่อไป อาจใช้เวลาการฟื้นฟู การกำจัด/บำบัด หรือการทดแทนเป็นปี ๆ

หลักการที่ 3: การสงวนของหายาก ทรัพยากรบางชนิด/ประเภทมีการใช้มากเกินไป หรือมีการแปรสภาพเป็นสิ่งอื่น ทำให้บางชนิดของทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม ถ้าปล่อยให้มีการใช้ เกิดขึ้นแล้ว อาจทำให้เกิดการสูญพันธุ์ได้ จำเป็นต้องสงวน หรือเก็บไว้เพื่อเป็นแม่พันธุ์ หรือเป็น

ตัว-แม่บทในการผลิตให้มากขึ้น จนแน่ใจว่าได้ผลผลิตปริมาณมากพอแล้ว จึงสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

หลักการอนุรักษ์ทั้ง 3 หลักการนี้ มีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน กล่าวคือ ต้องใช้ร่วมกัน ตั้งแต่การใช้ทรัพยากรต้องพิจารณาพิจารณาให้ได้ว่า จะมีทรัพยากรใช้ตลอดไปหรือไม่ ถ้าใช้แล้ว ทรัพยากรใดที่มีความเสื่อมโทรมเกิดขึ้น หรือถ้าสิ่งใดใช้มากเกินไปจำเป็นต้องมีการสงวน หรือเก็บรักษาเอาไว้ จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนของทั้ง 3 หลักการจะผสมผสานกันเสมอ

วิธีการอนุรักษ์ ประกอบด้วย 8 วิธีการ คือ การใช้ (แบบยั่งยืน) การเก็บกักรักษา/ซ่อมแซม การฟื้นฟู การป้องกัน การสงวน และการแบ่งเขต ทั้ง 8 วิธีการนี้ ต้องสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มิเช่นนั้นแล้ว อาจเกิดความผิดพลาดได้ โดยเฉพาะนักวิชาการอนุรักษ์ และ/หรือนัก-วิทยาศาสตร์ทรัพยากร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง เห็น ได้ยิน/ได้ฟัง ได้สัมผัส การให้ความสะดวก และความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงาน เหล่านี้ต้องเป็นเรื่องการใช้แบบยั่งยืน
2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมและเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลา หรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์เกิดขึ้นบางครั้งอาจเก็บกักเอาไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้
3. การรักษา/ซ่อมแซม หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรที่ขาดไป/ไม่ทำงานตามพฤติกรรม/เสื่อมโทรม/เกิดปัญหา เป็นจุด/พื้นที่เล็ก ๆ สามารถให้ฟื้นคืนสภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีเหมือนเดิมจนสามารถนำมาใช้ได้
4. การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้สิ่งเหล่านั้นเป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ
5. การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่ต้องพัฒนาเพราะต้องการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้น ต้องใช้ทั้งความรู้ เทคโนโลยี และการวางแผนที่ดี

6. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลามมากกว่านี้ รวมไปถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดให้ด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผน

7. การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือห้ามนำไปใช้ด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้

8. การแบ่งเขต หมายถึง ทำการแบ่งเขต หรือแบ่งกลุ่ม/ประเภท ตามสมบัติของทรัพยากร สาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้ หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผล หรือต้องการจะแบ่งเขตให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เมืองควบคุมมลพิษ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การแบ่งเขตจะต้องมีการสร้างมาตรการกำกับด้วย มิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดผล

นิวัตติ (2542) ได้อธิบายความหมายของการอนุรักษ์ (conservation) ไว้ว่าหมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรได้อย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนได้มากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงมิได้หมายถึงการเก็บรักษาไว้เฉย ๆ แต่ต้องนำมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ วันเพ็ญ (2533) ได้กล่าวว่า การอนุรักษ์เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้น การให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกของคนเพื่อให้รับรู้ถึงสภาพปัญหาและร่วมกันวางแนวทางการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างตรงเป่าที่สุด และในการวางแผนการจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้นจะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือวัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของพวกเขา เพราะวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองไปพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น

นิวัตติ (2542) กล่าวว่า ป่าไม้มีคุณค่าอันนับ และมีความสำคัญมากที่ได้ให้ประโยชน์แก่มนุษยชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมเอนกประการ โดยเฉพาะประโยชน์ทางอ้อมนั้น น้อยคนนักที่จะเห็นความสำคัญ บางทีอาจจะไม่รู้หรือคิดไม่ถึงกัน แต่ความจริงแล้วประโยชน์ทางอ้อมมีไม่น้อยไปกว่าประโยชน์ทางตรงเลย

ประโยชน์ทางตรงของป่าไม้ ประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับโดยตรงจากป่าไม้มีอยู่มากมายหลายอย่าง ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ล้วนได้จากป่าทั้งสิ้น ประโยชน์ทางตรงของป่าไม้ที่สำคัญมีดังนี้

1. ไม้เป็นผลผลิตจากป่าที่รู้จักกันดีกว่าผลผลิตชนิดอื่น ๆ และนิยมใช้กันแพร่หลายตั้งแต่โบราณกาล เนื่องจากมีราคาถูก น้ำหนักเบา และมีคุณสมบัติเหมาะสมสะดวกในการใช้สอยกว่าสิ่งอื่น เช่น เหล็กหรือซีเมนต์ ปัจจุบันนี้ราคาไม้ได้ทวีสูงขึ้นเป็นอันมาก มนุษย์ได้พยายามคิดค้นสิ่งอื่นมาใช้แทนไม้ได้ ไม้จึงยังคงเป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง ได้มีการใช้กันมากในการก่อสร้างบ้านเรือน ทำเครื่องเรือน และการก่อสร้างอื่น ๆ เช่น การทำสะพาน ทำรถ ต่อเรือ ทำเครื่องมือในการประกอบเครื่องจักร การประมงและทำเครื่องกีฬาต่างๆ เป็นต้น

2. เชื้อเพลิงที่ได้จากป่าคือ ฟืนและถ่านซึ่งใช้ในการหุงต้ม และใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ รวมทั้งเชื้อเพลิงชนิด Nitrated cellulose ที่ใช้กับจรวดด้วย

3. วัตถุเคมีได้จากไม้ที่สำคัญได้แก่ เซลลูโลสและลิกนิน เซลลูโลสใช้มากในการทำกระดาษ ไหมเทียม วัตถุระเบิด น้ำตาล แอลกอฮอล์และยีสต์ และอาจทำเป็นอาหารสัตว์ก็ได้ ส่วนลิกนินใช้ในการทำวนิลา ทำน้ำหอมและเครื่องสำอางต่างๆ ยาถนอมอาหารไม่ให้บูดเน่าและยารักษาโรคผิวหนัง ถ้าเอาไม้ไปกลั่นในเตาอบก็จะได้กรดอะซิติก น้ำมันดินและเอทิลแอลกอฮอล์ ซึ่งใช้ในอุตสาหกรรมต่างๆ

4. มนุษย์ได้อาหารหลายอย่างจากป่า เช่น ดอก ผล ใบ เมล็ดของพันธุ์ไม้ต่างๆ หน่อไม้ เห็ด หัวกลอย มันต่างๆ และอาหารที่ได้จากสัตว์ป่า รวมทั้งนก สัตว์เลื้อยคลานและแมลงต่างๆ

ประโยชน์ทางอ้อมของป่าไม้นั้น โดยมากมักมองกันไม่ค่อยเห็น และคิดคำนวณออกมาเป็นเงินเป็นทองได้ยาก แต่ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประโยชน์ทางตรงเหมือนกัน เช่น ทำให้มนุษย์ได้มีน้ำกินน้ำใช้โดยสม่ำเสมอ และช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมฟ้าอากาศ เป็นต้น ประโยชน์ทางอ้อมของป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่

1. มีส่วนช่วยให้ฝนตกมากขึ้นเฉพาะที่เฉพาะแห่ง แต่ไม่ใช่ทั่วไป เนื่องจากอากาศเหนือท้องที่ป่าไม้ขึ้นอยู่กับความชุ่มชื้นและเย็นกว่าในที่ที่ไม่มีป่าไม้ เมฆฝนที่ลอยผ่านมาเมื่อกระทบความเย็นก็จะกลั่นตัวเป็นหยดน้ำตกลงมาเป็นฝน สำหรับฝนที่เป็นไปตามฤดูกาล เช่น ฝนที่ลมมรสุมพัดพามาตกในประเทศไทยนั้น ป่าไม้ไม่มีอิทธิพลต่อการตกแต่อย่างใด ปริมาณน้ำฝนที่ตกเพิ่มขึ้นในที่ที่เป็นป่าไม้นี้ ถ้าเป็นที่ที่มีความสูงมาก ปริมาณน้ำฝนที่ตกก็ยิ่งเพิ่มขึ้นตามส่วน

สำหรับความชุ่มชื้นของอากาศ ปกติพื้นที่ที่มีป่าไม้จะมีความร่มเย็นกว่าในที่โล่งแจ้ง และมีไอน้ำจากการคายน้ำของต้นไม้มาก รวมทั้งไม่มีลมแรงภายในป่า จึงทำให้ความชุ่มชื้นของอากาศภายในป่าสูงกว่าที่โล่งแจ้งที่อยู่ใกล้เคียงเสมอ ประมาณว่าความแตกต่าง ของความชื้นในอากาศ

ระหว่างที่ป่าไม้กับที่โล่งแจ้งมีประมาณร้อยละ 11 เวลาอยู่ในป่าจึงรู้สึกชุ่มชื้นเย็นสบายไม่ร้อนจัด ในฤดูร้อนและไม่หนาวมากในฤดูหนาว แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับที่ตั้งและชนิดของป่าไม้ด้วย

2. บรรเทาความรุนแรงของลมพายุ ลมพายุที่พัดมาเมื่อมาถึงที่ที่มีป่าไม้เป็นฉากกำบังอยู่ ก็จะลดความเร็วลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสูง ความหนาแน่นของหมู่ไม้และเรือนยอดของพันธุ์ไม้แต่ละชนิดว่ามีความแน่นทึบเพียงใด ในที่ที่มีการปลูกต้นไม้ไว้เป็นฉากกำบังลม หรือแนวป้องกันลม ปรากฏว่า ณ ที่สูงจากพื้นดิน 2 ฟุต แนวกันลมนี้จะสามารถลดความเร็วของลมพายุให้เหลือเพียงร้อยละ 20 และแนวกันลมนี้จะมีผลป้องกันลมได้เป็นระยะห่างเท่ากับ 20-25 เท่าของความสูงของต้นไม้ในต้นได้ลมที่อยู่ต้นได้ลมมิให้ถูกพายุทำอันตรายให้เสียหายได้ตามสมควร อีกทั้งยังช่วยป้องกันความชุ่มชื้นของดินและผิวดินที่อุดมสมบูรณ์มิให้ถูกลมพัดพาไป

3. ป้องกันการพังทลายของดิน ในที่ที่ป่าไม้ขึ้นอยู่เมื่อฝนตกลงมา เรือนยอดของป่าไม้จะสกัดกั้นความรุนแรงของฝนมิให้ตกกระทบผิวดินโดยตรง น้ำบางส่วนจะค้างอยู่ตามเรือนยอดของต้นไม้ บางส่วนจะไหลไปตามลำต้น บางส่วนจะตกทะลุเรือนยอดลงสู่พื้นป่า บริเวณพื้นป่ามักจะมีเศษไม้ ใบไม้และซากเหลือต่าง ๆ ของทั้งพืชและสัตว์คอยดูดซับน้ำฝนและชะลอความเร็วของน้ำที่ไหลบ่า ประกอบกับดินป่าไม้มักจะเป็นดินดี มีอินทรีย์วัตถุสูง มีการดูดซับน้ำได้ดี น้ำจึงซึมลงดินได้มากทำให้น้ำที่ไหลบ่าลดลง เป็นที่ทราบแล้วว่าการเกิดการพังทลายของดินนั้น เนื่องมาจากแรงปะทะของเม็ดฝนที่มีต่ออนุภาคของดินและการพัดพาอนุภาคของดินเนื่องจากน้ำที่ไหลบ่า ในเมื่อป่าไม้สามารถสกัดกั้นแรงปะทะของเม็ดฝนและลดปริมาณ และความเร็วของน้ำที่ไหลบ่าดังกล่าว ป่าไม้จึงป้องกันการพังทลายของดินได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อฝนตกลงมาบนที่ป่าไม้ที่ได้รับการบำรุงรักษาอย่างดีและไม่ให้ถูกไฟไหม้ น้ำที่ไหลบ่าผ่านผิวดิน จึงมักจะในไม่ชู่ ในทางตรงกันข้ามในที่ป่าไม้ถูกแผ้วถางทำลาย และที่ดินปราศจากสิ่งปกคลุม แรงปะทะของเม็ดฝนและน้ำที่ไหลบ่าจะทำให้ผิวดินที่อุดมสมบูรณ์ถูกกัดเซาะและไหลลหายไป เป็นเหตุให้เกิดการตกตะกอนหน้าเขื่อนและตามลำน้ำ ปีหนึ่ง ๆ ประมาณ 12.5 ล้านตัน ฉะนั้นเพื่อให้มีน้ำใสสะอาดไว้สำหรับบริโภคและใช้สอยตลอดไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องป้องกันรักษาป่าตามต้นน้ำลำธารไว้ให้ดี

4. บรรเทาอุทกภัย การทำลายป่านอกจากจะทำให้เกิดการพังทลายของดินดังได้กล่าวมาแล้ว ยังทำให้ปริมาณน้ำที่ไหลลงสู่แม่น้ำลำธารเพิ่มขึ้นภายในระยะเวลาอันรวดเร็วและน้ำที่ไหลมาขมขุ่นขึ้น เพราะเต็มไปด้วยกรวดทรายและดินตะกอนต่าง ๆ เมื่อไหลลงไปถึงลำน้ำก็ทำให้ระดับน้ำในลำน้ำนั้น ๆ สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว หากล้นตลิ่งก็กลายเป็นอุทกภัย ทำลายเรือกสวนไร่นา และบ้านเรือนสองฝั่งน้ำให้เสียหายได้ หิน กรวด ทรายและตะกอนที่น้ำพัดพามาจะกัดเซาะตลิ่งพังหรือทำให้สายน้ำต้องเปลี่ยนทิศทางและทำให้ลำน้ำตื้นเขินอย่างรวดเร็ว

5. ทำให้น้ำไหลอย่างสม่ำเสมอตลอดปี น้ำที่มีประโยชน์ นอกจากต้องมีคุณภาพดี มีปริมาณพอเหมาะแล้ว ยังจำเป็นจะต้องมีไหลอยู่ตลอดเวลาด้วยไม่ใช่มีเฉพาะฤดูฝน และขาดแคลนในฤดูแล้ง ประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของป่าไม้ นอกจากจะป้องกันและบรรเทาความรุนแรงของอุทกภัยแล้ว ก็คือการช่วยให้ห้วยธารต่าง ๆ ได้มีน้ำไหลอยู่อย่างสม่ำเสมอตลอดปี ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเมื่อฝนตกลงมาในป่าไม้ น้ำฝนจะไม่ไหลสวบสาดลงสู่แม่น้ำลำธารเสียทั้งหมดโดยเร็ว แต่จะถูกกักไว้ ไบไม้ตามพื้นป่าและดินอันร่วนซุยดูดซับเอาไว้และค่อย ๆ ซึมลงดินสะสมไว้เป็นน้ำใต้ดิน แล้วค่อย ๆ ปลดปล่อยออกสู่ห้วยธาร ทำให้ฤดูแล้งซึ่งไม่มีฝนตก แต่ลำธารต่าง ๆ ก็ยังคงมีน้ำไหลอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากพื้นดินใต้ป่าเป็นอ่างเก็บน้ำธรรมชาติที่สะสมน้ำเอาไว้ในตอนฤดูฝน แล้วระบายออกในฤดูแล้งนั่นเอง ซึ่งต่างกับที่ดินที่ไม่มีป่าไม้หรือสิ่งปกคลุมโอกาสที่น้ำจะซึมลงดินมีน้อย น้ำส่วนใหญ่จะไหลบ่าตามผิวหน้าดินทำให้เกิดน้ำหลาก น้ำท่วมในฤดูแล้ง

6. เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ป่าไม้นอกจากจะให้ผลผลิตและประโยชน์ต่าง ๆ แก่มนุษย์แล้วยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์ใช้เป็นอาหาร เป็นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ สัตว์ป่าบางชนิดมีประโยชน์ต่อการค้นคว้าทดลองทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ นกและแมลงบางชนิด มีประโยชน์ต่อมนุษย์ในการทำลายศัตรูพืช นอกจากนี้ยังช่วยรักษาความสมดุลของธรรมชาติไว้ด้วย ซึ่งถ้าหากไม่มีป่าไม้ สัตว์ป่าต่าง ๆ ดังกล่าวก็จะสูญพันธุ์ไป เพราะจะไม่มีแหล่งที่อยู่อาศัยและปราศจากแหล่งหากิน ปัจจุบันมีผู้สนใจทำการศึกษาหาความรู้ เพลิตเพลินอยู่กับธรรมชาติ และศึกษาความเป็นอยู่ของสัตว์ป่ามากขึ้น ซึ่งถ้าหากรักษาป่าไม้และสัตว์ป่าไว้ให้ดี จะเป็นการหารายได้ให้แก่ประเทศได้อย่างหนึ่ง อีกทั้งเป็นการชกแจงนักท่องเที่ยวต่างประเทศให้นำเงินตราเข้ามาใช้จ่ายในบ้านเราอีกด้วย

7. เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น จัดทำเป็นอุทยานแห่งชาติ วนอุทยานและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในป่ารวมทั้งที่วิเวกห่างไกลผู้คนให้ด้วย ความสำคัญของป่าไม้ในการที่จะใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนนั้น นับวันแต่จะมีมากขึ้นและถือว่าเป็นประโยชน์ทางอ้อมของป่าที่มีความสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในขณะนี้

นิวัตติ (2542) สรุปว่า

1. อัตราการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน ยังไม่อยู่ในระดับที่จะพียงซึ่งฐานะความอยู่ดีกินดีโดยทั่วถึงได้ เนื่องจากการกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรยังเป็นไปโดยไม่ทั่วถึง

2. การเพิ่มจำนวนของประชากรโลกมากขึ้นทุกวัน แต่ทรัพยากรธรรมชาติกลับ

ลดน้อยลง ข้าทุกคนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อนาคตข้างหน้าจะเป็นสิ่งที่มีตม

3. การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท ความมั่งคั่งสมบูรณ์ของประเทศ ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่น ๆ

จากความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดเป็นเวลานานที่สุด โดยมีการสูญเสียการใช้ประโยชน์น้อยที่สุด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าป่าไม้มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีพของมนุษย์และการคงอยู่ของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จากการสูญเสีย ทรัพยากรป่าไม้ทุกส่วนของโลกหรือของประเทศไทย ทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงการสูญเสีย และผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำอันนี้ การดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จึงได้รับความสนใจจากภาครัฐบาลและเอกชนอย่างกว้างขวาง

แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้นับว่ามีความสำคัญมากในแง่การอนุรักษ์ดิน น้ำ และสิ่งแวดล้อมซึ่งอำนวยประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างมหาศาลมาช้านาน เนื่องจากป่าไม้สามารถขึ้นทดแทนโดยธรรมชาติหรือการปลูกให้เป็นป่าขึ้นมาใหม่ได้ ป่าไม้จึงถูกจัดอยู่ในทรัพยากรพวกที่ทดแทนและรักษาให้คงอยู่ได้ ถ้าหากได้มีการจัดการป่าไม้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า การลดลงของทรัพยากรป่าไม้ส่วนใหญ่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ในการบุกรุกถางทำลายป่าเพื่อใช้ประโยชน์จากไม้และที่ดินป่าไม้ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วม การขาดแคลนไม้ใช้สอย การกัดเซาะพังทลายของดิน ฯลฯ ซึ่งหากมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังแล้ว ย่อมบรรเทาความเดือดร้อนลงได้ ฉะนั้น การดำเนินงานในด้านการอนุรักษ์ นับว่ามีความจำเป็นมากขึ้นทุกขณะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขทรัพยากรป่าไม้ที่เสื่อมโทรมให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพอุดมสมบูรณ์ตลอดไป

เกษม (2530) ได้กล่าวถึงหลักการอนุรักษ์ไว้ 3 ประเด็น คือ

1. หลักการอนุรักษ์ต้องใช้อย่างชาญฉลาด โดยพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสีย และความหายากหรือขาดแคลนในอนาคต ซึ่งต้องให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ด้วย

2. หลักการอนุรักษ์ต้องประหยัด สงวน และเก็บรักษา ของที่หายากไว้ คือทรัพยากรที่มีน้อยและหายาก ต้องเก็บรักษาไว้มิให้สูญหาย และถ้าของบางชนิดที่ใช้แทนกันได้ก็ต้องใช้อย่างประหยัดด้วย

3. หลักการอนุรักษ์ต้องเร่งฟื้นฟูทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะหมดไป ต้องหาวิธีการเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นแล้วจึงค่อยนำกลับมาใช้ใหม่

ปรีชา (2536) ได้เสนอให้ใช้กฎอนุรักษ์เพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างยั่งยืนยาวนาน 3 ข้อ คือ

1. ให้มีการรักษาความสามารถของระบบนิเวศน์ในการฟื้นฟูทรัพยากร และหลีกเลี่ยงมลภาวะที่รุนแรง ซึ่งอาจทำลายธรรมชาติและระบบหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์

2. ให้มีการวางแผนพัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถเปลี่ยนวิถีทางใช้ทรัพยากรจากประเภทที่กำลังจะหมดไป เช่น น้ำมัน ไปใช้ประเภทที่ฟื้นฟูตัวเองได้ตลอดเวลา เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ หรือส่งเสริมให้มีการนำเอาวัสดุก่อสร้างอื่นมาใช้ทดแทนไม้ เพื่อการก่อสร้างบ้านเรือนปรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ

3. ให้มีการใช้นโยบายวางแผนระยะเวลาเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรประเภทที่กำลังจะหมดไป และไม่อาจฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ได้

เกษมและสามัคคี (2538) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้เกิดผลผลิตที่ยั่งยืน (sustained yield) โดยวิธีการอนุรักษ์ซึ่งมีอยู่หลายวิธีการเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งมาปฏิบัตินั้นย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและการได้รับประโยชน์มากกว่า คือ

1. การใช้อย่างฉลาด หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ใช้งานได้ยาวนานที่สุด และใช้อย่างประหยัดที่สุด โดยมีการสูญเสียน้อยที่สุด

2. การฟื้นฟูสิ่งเสื่อมโทรม หมายถึง การทำให้ทรัพยากรป่าไม้ที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น หรืออยู่ในสภาพปกติสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

3. การสงวนของที่หายาก เป็นการเก็บรักษาของที่หายากไว้ไม่ให้ใครนำไปใช้ การเก็บไว้ตามระยะเวลาที่กำหนดโดยไม่ให้ใครแตะต้อง

วิธีการอนุรักษ์มีหลายวิธี การเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งมาปฏิบัตินั้นย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมแก่การได้รับประโยชน์มากกว่า คือ

1. การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส การให้ความสะดวกสบายและความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงานเหล่านี้ต้องเป็นการใช้อย่างยั่งยืน

2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมและการเก็บรักษาทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลาหรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์ขึ้น ในบางครั้งอาจเก็บกักเอาไว้เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้

3. การรักษาส่อมแซม หมายถึง เป็นการทำให้ทรัพยากรที่ขาดหายไป หรือเป็นปัญหาหรือเสื่อมโทรมเป็นจุดพื้นที่เล็ก ๆ สามารถทำให้ฟื้นคืนสภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีมีมนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีเหมือนเดิมจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

4. การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งเสื่อมโทรม ให้สิ่งเหล่านั้นเป็นปกติสามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ

5. การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่ต้องพัฒนา เพราะต้องเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้นต้องใช้ทั้งความรู้ เทคโนโลยี และการวางแผนที่ดี

6. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลานไปมากกว่านี้ รวมไปถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผน เช่นเดียวกับวิธีการอนุรักษ์อื่น ๆ

7. การสงวน หมายถึง การเก็บรักษาไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้

8. การแบ่งเขต หมายถึง การแบ่งเขตหรือแบ่งกลุ่ม ประเภทตามสมบัติของทรัพยากรสาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผล หรือต้องการจะแบ่งเวลาให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การแบ่งเขตนี้จะน้อมมีการสร้างมาตรการกำกับด้วย มิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดผล

สามัคคี (2535) ได้กล่าวถึงเรื่องการแบ่งเขตป่าไม่ว่า กรมป่าไม้ได้จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติออกเป็น 3 เขต คือ 1) เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ 2) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ 3) เขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร ซึ่งแต่ละเขตพื้นที่ควรมีการจัดการที่แตกต่างกันไป และสามัคคี (2538) ได้กล่าวเสริมอีกว่า เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่ในสภาพป่าสมบูรณ์จะเป็นการป้องกันรักษาป่า ไม่ให้มีการบุกรุกทำลายป่าให้เกิดความเสียหายจากการกระทำของมนุษย์และสัตว์เลื้อย ส่วนเขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม จะต้องปลูกป่าซ่อมแซมเพิ่มเติม หรือฟื้นฟูให้ป่าอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์สามารถเอื้อประโยชน์ให้กับสิ่งแวดล้อมต่อไปได้ เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ที่มีคุณค่าทางนิเวศจะจัดการในรูปเอนกประสงค์ให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ แหล่งต้นน้ำลำธาร เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แหล่งศึกษาวิจัย และเป็นแหล่งยังชีพของคนในท้องถิ่น สำหรับการจัดการป่าไม้เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจจะเน้นการจัดการป่าไม้ให้ได้ผลผลิตที่ยั่งยืน โดยการตัดไม้ให้ได้เท่ากับส่วนเพิ่มพูน (increment) เพื่อให้มีไม้ใช้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดไป

จากแนวทางและวิธีการในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าวเพื่อให้การดำเนินการอนุรักษ์บังเกิดผลอย่างแท้จริง จำเป็นที่ทุกคนจะต้องรู้จักถนอมใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างรู้คุณค่าช่วยกันสงวนดูแลและป้องกันรักษาป่า ไม่ให้มีการบุกรุกแผ้วถางทำลายป่าและเผาป่า สำหรับในบริเวณพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรมจะต้องช่วยกันทำการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม เพื่อป่าไม้จะได้คงอยู่และอำนวยประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างยั่งยืนถาวรตลอดไป

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ที่ดิน ในทางวิชาการด้านทรัพยากรที่ดิน หมายถึง ชีวมณฑลบนพื้นผิวโลกประกอบด้วยชั้นบรรยากาศ ชั้นดิน ชั้นหิน ลักษณะความลาดเทของพื้นที่ ลักษณะทางอุทกวิทยา พืช สัตว์ และผลที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ที่ดิน ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 มาตรา 1 และตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 มาตรา 4(1) ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ที่ดิน” ไว้เหมือนกันว่า “ที่ดิน” หมายถึง พื้นที่ดินทั่วไปและให้หมายความรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลด้วย

ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน (2540) ได้กล่าวถึงปัญหาการใช้ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงชีพสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคน ดังนั้น จึงครอบคลุมถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ อำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์ของคนตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึง

ระดับประเทศ ดังปรากฏให้เห็นอยู่เสมอถึงความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยรูปแบบต่าง ๆ มากมาย แต่ยังไม่เป็นที่ยุติทั้งนี้เพราะการอาศัยกฎหมายและนโยบายเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเท่านั้น ในการแก้ไขปัญหาใด ๆ ต้องมีมุมมองวิเคราะห์อย่างรอบด้านจึงก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหที่ตรงกับสาเหตุ ซึ่งสามารถเสนอแนวการวิเคราะห์ประกอบการใช้กฎหมายและนโยบายเป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาการใช้ทรัพยากรใน 3 มิติ ดังนี้

1. มิติทางอำนาจหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินในเขตป่าเป็นของรัฐ รัฐมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการที่ดินและทรัพยากรในเขตป่า ตลอดจนการใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมาย ระเบียบ และประกาศ ซึ่งจะต้องพิจารณาว่ามีเพียงพอหรือไม่ต่อการควบคุมการจัดการที่ดินและทรัพยากรในเขตป่า และมีประสิทธิภาพ หรือไม่ ผลในการบังคับใช้มักน้อยเพียงใดทั้งทางป้องกันและแก้ไขเยียวยา

2. มิติการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การที่รัฐมีมติของการจัดการทรัพยากรที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ลดละ มีผลให้รัฐใช้อำนาจควบคุมการจัดการที่ดินและทรัพยากรในเขตป่าอย่างหย่อนยาน และเร่งรัดให้เอกชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ก่อให้เกิดปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตามถ้ารัฐมีมติของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การออกกฎหมายเป็นการส่งเสริมการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้มีการใช้ทรัพยากรที่ไม่เป็นการทำลายต้นทุนของทรัพยากรมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีการกระจายโอกาสในสังคมซึ่งจะเป็นทางออกของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมหรือไม่

3. มิติการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชน ซึ่งไม่ได้ปรากฏในแนวคิดของกฎหมายไทยแต่การจัดการทรัพยากรที่ต้องแก้ปัญหาสถานการณ์ของทรัพยากรที่กำลังขาดแคลนและเสื่อมโทรม การพึ่งพากลไกรัฐประการเดียวต่อการจัดการที่ดินและทรัพยากรในเขตป่าในสถานการณ์ปัจจุบันเพียงพอหรือไม่ และถ้าหากรัฐมีบทบาทหน้าที่ส่งเสริมมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสนับสนุนให้เกิดการจัดที่ดินและทรัพยากรในเขตป่าที่เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน และมีการตรวจสอบจากประชาชนทดแทนกลไกรัฐที่กำลังอ่อนแอเป็นทางออกหรือไม่

กล่าวโดยสรุปคือ ที่ดิน หมายถึง พื้นที่ดินทั่วไปบนผิวโลกไม่ว่าที่ดินนั้นจะเป็นที่ดินประเภทใด จะอยู่เหนือน้ำหรือใต้น้ำก็ถือเป็นที่ดินทั้งสิ้น แต่ส่วนที่อยู่เหนือพื้นดินขึ้นไปหรือลึกลงไปจากพื้นผิวดินนั้นเราไม่ถือว่าเป็นที่ดิน แต่เป็นแดนกรรมสิทธิ์ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กรรม,มาตรา 1335)

ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง การนำที่ดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์และความต้องการในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การก่อสร้างสาธารณูปโภค และใช้เป็นที่ก่อสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น

สมเจตน์ (2524) กล่าวว่า แผนการใช้ที่ดินมีหน้าที่ให้คำแนะนำในการตัดสินใจกับการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุดจากทรัพยากรที่มีอยู่ และยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรนั้น ๆ เพื่ออนาคตด้วย

อภิชาติ (2535) กล่าวว่า การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดินที่เหมาะสมเป็นหลักในการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของดินไปด้วย พื้นที่หนึ่ง ๆ อาจจะมีวัตถุประสงค์หลักอย่างหนึ่งในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์รอง ตลอดจนระยะเวลาในการใช้ที่ดิน และการบำรุงรักษาดินไปด้วย จึงจะทำให้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจ คุณสมบัติทางกายภาพและชีวภาพช่วยในการอธิบายศักยภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่ดินดีจะทำให้ผลผลิตสูง ในขณะที่ดินเลวให้ผลผลิตต่ำ ยกตัวอย่างเช่น ดินของป่าเต็งรังเป็นดินที่มีการระบายน้ำเร็ว ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เป็นดินที่มีคุณภาพดีต่อป่าเต็งรัง แต่อาจจะเป็นพื้นที่ดินที่เลวสำหรับป่าอื่น ๆ หรือพืชผลทางด้านเกษตรกรรม เป็นต้น ดังนั้นความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะของดิน ความเหมาะสมของเทคโนโลยี และความเป็นไปได้ของการใช้พื้นที่ดิน จะเป็นตัวกำหนดในการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม การเพิ่มของประชากรเป็นเหตุของปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความมอดอยากเป็นแรงบีบบังคับให้ประชากรตัดไม้ทำลายป่าเพื่อต้องการพื้นที่เกษตรกรรม

โดยสรุป การวางแผนการใช้ที่ดิน คือ การกำหนดขั้นตอนการทำงานโดยอาศัยการศึกษาและดำเนินการร่วมกันระหว่างนักวิชาการวางแผนการใช้ที่ดินและผู้ที่จะนำไปใช้ ซึ่งเป็นการวางนโยบายการแบ่งเขตการใช้ที่ดินตามวัตถุประสงค์ ใช้ข้อมูลที่เป็นจริงของแนวโน้มการพัฒนาปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ร่วมกับปัจจัยที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง เช่น ดิน น้ำ อากาศ ทรัพยากร แล้วนำไปสร้างระบบการใช้ที่ดินที่ถูกต้องเหมาะสม

การใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่คุ้มค่าและหลีกเลี่ยงปัญหาการเสื่อมโทรมของที่ดินที่อาจเกิดขึ้นตามมา จึงต้องมีกระบวนการวางแผนการใช้ที่ดินเกิดขึ้น ด้วยเหตุผล คือ

1. จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการใช้ที่ดินรองรับจึงมีมากขึ้น
2. กำลังการผลิตอาหารต่อหน่วยของพื้นที่ลดลง ทำให้เกิดการขาดแคลน

3. ความเจริญมีมากขึ้น มีการขยายตัวของชุมชนเมืองและมีการซื้อ-ขายที่ดิน เพื่อเก็งกำไร

4. การใช้ที่ดินที่ไม่ถูกต้องตรงตามสมรรถนะหรือศักยภาพของที่ดินมีมากขึ้น

5. การใช้ประโยชน์ที่ดินในกิจการต่างๆ เกิดความขัดแย้งกันรุนแรงเพิ่มขึ้น

เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่ดินเพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตและตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้การใช้ที่ดินถูกเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย โดยมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบหนึ่งไปเป็นอีกรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบก็ได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่ป่าไม้เป็นพื้นที่เกษตร เมือง ปรีอแหล่งน้ำ หรือจากพื้นที่เกษตรเป็นเมือง เป็นต้น(ดรรชนี,2531) แต่ถ้าหากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในขอบเขตที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมมนุษย์จะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการใช้ที่ดินนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอในระยะยาว (สมเจตน์,2524) แต่ในปัจจุบันประชากรได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่จำนวนที่ดินมีจำกัด ความต้องการในการใช้ประโยชน์ที่ดินจึงเป็นไปอย่างเข้มข้น ทำให้การใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นไปโดยขาดหลักวิชาการในการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้ที่ดินต่างๆ เช่น ที่ดินเสื่อมโทรม ดินเสีย น้ำเสีย ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม หรือไม่ตรงตามสมรรถนะของที่ดิน (กรมพัฒนาที่ดิน,2535)

หลักเกณฑ์ในการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้

การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้ (กรมป่าไม้,2535)

1. เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์

เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่มีคุณค่าหายากเพื่อป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษา การวิจัย นันทนาการของประชาชนและความมั่นคงของชาติ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.1 พื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

พื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้ประกาศเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปแล้ว พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- (1) พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่ได้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกาตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503
- (2) พื้นที่อุทยานแห่งชาติ ที่ได้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกาตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504
- (3) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ตามผลการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำโดยสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี
- (4) พื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชายเลน ตามผลการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนประเทศไทย ตามมติคณะรัฐมนตรี

1.2 พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม

พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพป่าสมบูรณ์หรือมีศักยภาพเหมาะสมต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- (1) พื้นที่ป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ ตลอดจนพื้นที่ป่าที่สมควรสงวนไว้เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์
- (2) พื้นที่ป่าที่มีความเหมาะสมต่อการสงวนไว้เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาวิจัย
- (3) พื้นที่ป่าที่ห้ามมิให้บุคคลเข้าไปหรืออยู่อาศัยตามแนวชายแดน
- (4) พื้นที่ป่าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น
- (5) พื้นที่ป่าซึ่งเป็นเขตที่ตั้งแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2518
- (6) พื้นที่ป่าซึ่งกำหนดเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504

2. เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ

เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อผลิตไม้และของป่ารวมถึงพื้นที่เศรษฐกิจตามนัยมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำและการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน พื้นที่เพื่อการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้

และพื้นที่ประสานการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างทรัพยากรป่าไม้กับทรัพยากรธรรมชาติ อื่น ๆ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรแร่และทรัพยากรพลังงาน เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ ตลอดทั้งต้องไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จำแนกให้เป็นเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

2.1 พื้นที่พัฒนาป่าธรรมชาติ

พื้นที่พัฒนาป่าธรรมชาติ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพป่าไม้ สมบูรณ์และมีศักยภาพเหมาะสมในการจัดการป่าไม้ ตามหลักวิชาการ เพื่อให้ราษฎรได้ใช้ประโยชน์จากไม้และของป่าร่วมกันโดยไม่บุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ต่อไป พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- (1) พื้นที่ป่าโครงการทำไม้ต่าง ๆ
- (2) พื้นที่ป่าชุมชน

2.2 พื้นที่พัฒนาทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่พัฒนาทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมซึ่งมีศักยภาพสูงในการฟื้นฟูสภาพป่า สามารถส่งเสริมบทบาทและหน้าที่ของส่วนราชการและเอกชน ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ไม้ไม่ใช้ในประเทศและเพื่อประโยชน์ในด้านอุตสาหกรรมแบบต่อเนื่องโดยนำทุกส่วนของไม้มาใช้ประโยชน์ ให้บรรลุผลต่อการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมตลอดจนเศรษฐกิจและสังคมของชาติ พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- (1) พื้นที่ปลูกป่าภาครัฐ
- (2) พื้นที่ปลูกป่าภาคเอกชน
- (3) พื้นที่ปลูกป่าเพื่อใช้สอยในครัวเรือน

2.3 พื้นที่พัฒนาตามหลักวิทยาศาสตร์ชุมชน

พื้นที่พัฒนาตามหลักวิทยาศาสตร์ชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าในรูปแบบต่างๆ โดยการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ การใช้ประโยชน์พื้นที่กระทำในลักษณะของวนเกษตร พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

- (1) พื้นที่โครงการตามพระราชดำริ
- (2) พื้นที่โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง
- (3) พื้นที่โครงการหมู่บ้านป่าไม้
- (4) พื้นที่ สทก.

2.4 พื้นที่พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ

พื้นที่พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้ อนุญาตให้ใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เช่น แหล่ง น้ำ และทรัพยากรธรณี เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พื้นที่ลักษณะ นี้ ได้แก่

- (1) พื้นที่เขตแหล่งแร่
- (2) พื้นที่เขตระเบิดและย่อยหิน
- (3) พื้นที่อนุญาตให้ส่วนราชการและเอกชนใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ

3. เขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร

เขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร หมายถึง พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีสมรรถนะ ที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตรหรือมีศักยภาพสูงในการพัฒนาด้านการเกษตร ตามผลการจำแนก สมรรถนะที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน รัฐสามารถพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรได้อย่างมี ประสิทธิภาพ อีกทั้งต้องไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะจำแนกให้เป็นเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ และ เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ พื้นที่ลักษณะนี้ ได้แก่

3.1 พื้นที่ป่าที่มีสมรรถนะของดินเหมาะสมต่อการเกษตร

3.2 พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการเกษตร ตามนัยมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการกำหนดชั้น คุณภาพลุ่มน้ำ และการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคล และเป็น สิ่งเร้าให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบโดยคนในสังคมได้พัฒนาปัญญาความรู้ ความสามารถโดย แสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ หลายด้าน ปัจจุบันนี้ รัฐได้ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของ ประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จาก รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย (2540) ฉบับประชาชน พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน รัฐ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและชุมชน ได้แก่

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน (community participation) นับเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทแนวใหม่ที่จะทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาในตนเอง (self-reliance) มีความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence) และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of belonging) ในการดำเนินการพัฒนาตามโครงการต่าง ๆ ในชุมชนซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจำนำไปสู่การพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถยืนหยัดพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2528)

เกียรติศักดิ์ (2536) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมายถึง การร่วมคิดแก้ไขปัญหา การดำเนินการและกิจกรรมในชุมชน ร่วมวางแผน วางโครงการ ร่วมปฏิบัติงานในรูปของการเสียสละแรงงาน การบริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ และร่วมติดตามผลงานบำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน ทั้งนี้การแสดงออกในการมีส่วนร่วมอาจเป็นการแสดงออกของบุคคลโดยตรง โดยผ่านองค์กรประชาชนในชุมชนนั้น ๆ เอง กุญจันทร์ (2535) เห็นสอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคน องค์กรประชาชนได้อาสา เข้ามาร่วมตัดสินใจแบ่งปันผลประโยชน์ ประเมินผลด้วยความสมัครใจ โดยไม่มีปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชนด้วยความพึงพอใจ และผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัว

ประชาชนเองและการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นิรันดร์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของสถานการณ์กลุ่ม (group situation) อันเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำ (contribution) เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

Reeder (1974) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

Haynes (1997) ได้กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศโลกที่ 3 มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ พลังทางสังคมศาสตร์ และการเมืองเป็นอย่างมาก หลายคนผูกสืบทิ และหน้าที่ของความเป็นมนุษย์ไว้กับสิทธิและหน้าที่ในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยกล่าวอ้างว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไม่สามารถได้รับการปกป้องคุ้มครองได้ หากปราศจากการรักษาคุ้มครองโดยชุมชนท้องถิ่น และไม่มีชุมชนใดเกิดขึ้นได้โดยปราศจากผู้มีส่วนร่วมซึ่งก็คือประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น และคำถามต่าง ๆ ระหว่างกัน

White (1982) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะใครควรทำ และทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

ปรีชา (2538) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและมีส่วนร่วมของท้องถิ่นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ตั้งอยู่บนพื้นฐานของโลกทรรศน์ที่เน้นการขูดรีดทรัพยากรธรรมชาติ โดยมองทรัพยากรธรรมชาติ คือ สินค้าที่มีไว้ในการพัฒนา การผลิต และแสวงกำไรสูงสุดเป็นเป้าหมายหลัก ซึ่งทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันการพัฒนา และการอนุรักษ์ ได้กลายเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในกระบวนการวางนโยบาย และวางแผนพัฒนาประเทศ

สมควร (2542) สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลกลุ่มคนหรือองค์กรได้ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา ร่วมกันวางแผน ร่วมปฏิบัติงานในลักษณะการเสียสละแรงงาน บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์และร่วมติดตามผลงานด้วยความสมัครใจ เพื่อพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมหรือชุมชนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ยิววัฒน์ (2526) ได้ให้ความหมายให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมมือ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน

ทวิทอง (2527) ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า ถ้าจะพิจารณาการมีส่วนร่วมในแง่ของกระบวนการแบบเป้าหมายการพัฒนา หมายถึง การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการและควบคุมการใช้การกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็น

อคิน (2531) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่างซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอก แล้วให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากแต่ทุกอย่างจะต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดขึ้นเอง ซึ่งอาจแบ่งการมีส่วนร่วมออกได้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุ และที่มาของปัญหา
3. ร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนในการแก้ปัญหา
4. ร่วมในการดำเนินงานตามแผน
5. ร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ

ปกรณ (2530) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ-งาน ร่วมแก้ไขปัญหา การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะปัญหาบุคคลหรือของกลุ่ม เพื่อให้เกิดการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

Uphoff (1979) กล่าวถึงลักษณะและบทบาทของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งอาจจะเป็นการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มการตัดสินใจในส่วนกิจกรรม และการตัดสินใจการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ซึ่งอาจเป็นวัตถุประสงค์หรือทางส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สถาบันนโยบายศึกษา (2539) และสถาบันวิจัยสังคมและสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2544) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมได้ 5 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (public information) แจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการก่อนที่จะดำเนินการโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (public consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (public meeting) เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการทำความเข้าใจ ค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการนั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังมีหลายรูปแบบ ที่พบกันบ่อย ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (community meeting) จัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (technical hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ เชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาช่วยอธิบาย ข้อซักถามผลการประชุมต้องเสนอต่อสาธารณชน

3.3 การประชาพิจารณ์ (public hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เสนอข้อมูลอย่างเปิดเผย

4. การร่วมในการตัดสินใจ (decision making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน เลือกรับแทนประชาชนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ

5. การใช้กลไกทางกฎหมาย ไม่ใช่การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง แต่เป็นการเรียกร้องและป้องกันสิทธิ

สรุปได้ว่าการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ลักษณะและรูปแบบการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนก็จะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ ลักษณะของกิจกรรม/โครงการ ตลอดจนปัญหาและความต้องการของชุมชนนั้นว่า ประชาชนต้องการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง หรือร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการแก้ไขปัญหา

จตุรงค์ (2531) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการพื้นฐานของการพัฒนาที่ดี เพราะประชาชนเท่านั้นที่รู้ว่าเขามีความต้องการอะไร มีขีดความสามารถแค่ไหน ประชาชนรู้ดีว่าการพัฒนาแบบใดและโดยวิธีใด เช่นไร ที่จะสามารถสนองความต้องการของเขาได้ การพัฒนาดังกล่าวนั้นในทางยุทธศาสตร์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจึงรวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย และการมีส่วนร่วมนี้เองที่จะช่วยป้องกันมิให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณแบ่งออกจากสิ่งแวดล้อม และถูกแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติไป

วันรักษ์ (2531) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกชั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการมากที่สุดนั้นจะได้รับการตอบสนองและทำให้มีความจำเป็นได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่า ผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

จำเนียร (2540) สรุปว่า ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอันเนื่องจากการดำเนินกิจกรรมเพื่อดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

บทบาทของประชาชน เป็นการแสดงออกเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะดำรงชีวิตให้อยู่ร่วมในสังคมอย่างปกติสุข ซึ่งประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการศึกษามีดังนี้

ทฤษฎีการกระทำทางสังคม

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำทางสังคมของมนุษย์ ซึ่ง Parsons (1962) ได้อธิบายการกระทำทางสังคมของมนุษย์ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้กับสังคมโดยทั่วไป การกระทำใดๆ ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของแต่ละคน ระบบสังคมและวัฒนธรรมในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งวัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดความคิด ความเชื่อ ความสนใจ ค่านิยมของบุคคล ส่วน Reeder (1971) ได้อธิบายการกระทำของบุคคลในเรื่องใดๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น เป้าประสงค์ ความเชื่อ และค่านิยม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมา รวมทั้งความคาดหวัง ความผูกพัน และความสามารถของบุคคลเป็นผู้กระทำ

จากทฤษฎีดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การที่จะให้คนในสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม จะต้องมีความเข้าใจในวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรม จารีต ประเพณี ทัศนคติของบุคคล ตลอดจนการมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม สามารถไปสู่การที่สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ

ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน

การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการอย่างน้อยเพียงใด จะต้องทำให้เกิดความเชื่อว่า โครงการนั้นมีประโยชน์และมีความประสงค์จะเข้ามาร่วมในโครงการ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมหมายถึงการใช้คำพูดให้ผู้ถูกเกลี้ยกล่อมกระทำในสิ่งที่พึงประสงค์และต้องมีศิลปะในการเกลี้ยกล่อม เพื่อให้เกิดความเชื่อและศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม ซึ่งความต้องการของคนนั้น Maslow (1954) ได้จัดลำดับความต้องการดังนี้

1. ความต้องการในขั้นต้นทางสรีระ ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า และที่อยู่อาศัย
2. ความต้องการความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน
3. ความต้องการเข้าสังคมและเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน
4. ความต้องการมีศักดิ์ศรี คือ ให้คนอื่นยอมรับและยกย่อง
5. ความต้องการความสำเร็จแห่งตน

จากทฤษฎีดังกล่าวสรุปได้ว่า การเกลี้ยกล่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนได้ โดยเฉพาะการเกลี้ยกล่อมนั้นเป็นเรื่องที่ตรงตามความต้องการขั้นพื้นฐานที่เกิดจากความพึงพอใจของมนุษย์แล้วก็จะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมได้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

World Health Organization (1981 : 59-68) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานบทบาทในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวชนบท จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่นๆ นั้น จะมีเหตุผล 2 ประการ คือ การมองเห็นว่าตนจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องของการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ ประการที่สอง การที่ได้รับการบอกกล่าว หรือชักชวนเพื่อนให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวชี้นำ ซึ่งถือเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการมีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมาก จะเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการเข้าร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับผลดังที่คาดหวังไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมกันนั้น มิได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ กฎระเบียบแบบแผน ลักษณะการทำงาน เงื่อนไขการเข้าร่วม เป็นต้น ดังนั้นพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้าร่วมจึงควรมีลักษณะดังนี้ คือ

2.1 เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คนและทุก ๆ กลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีตัวแทนหรือการเข้าร่วมโดยตรง

2.2 ควรมีเวลากำหนดที่ชัดเจน เพื่อผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของตน

2.3 กำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วย ได้มีโอกาสเข้าร่วม แต่ก็ไม่อาจจะกำหนดเป้าหมายวิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรม แต่ขึ้นอยู่กับกำหนัดและจัดสรรของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งไม่อาจจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ณรงค์ (2525) ได้รวบรวมเอาแนวความคิดของ Hay เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจสูงจะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ

ปรัชญา (2528) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญซึ่งผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผล
4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

วิรัช (2535) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทอย่างน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่

1. นโยบายหรือรูปแบบการพัฒนาของรัฐบาล กล่าวคือ การพัฒนาแบบเสรี (free development) และการพัฒนาแบบมีแผน (planned development)
2. สนับสนุนให้ประชาชนในชนบทให้เข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าแบบบังคับ (force development)
3. โครงสร้างทางการเมืองและสังคมของชาวชนบท โครงสร้างดังกล่าวนี้ มีส่วนสำคัญทำให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรมากน้อยแตกต่างกัน เช่น โครงสร้างทางการเมืองในสังคมชนบทที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ย่อมส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าโครงสร้างที่ไม่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย หรือโครงสร้างสังคมที่เป็นเจ้าขุนมูลนาย หรือโครงสร้างที่สนับสนุนความเชื่อในเรื่องกรรม ย่อมไม่เอื้ออำนวยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นต้น

ทัศนัย (2537) กล่าวไว้ว่าเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องยึดแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

1. ต้องถือว่าชาวบ้านเป็นตัวหลักในการแก้ไขปัญหาของเขาเอง องค์กรจากภายนอกเป็นตัวกระตุ้นหรือเสริม หรือสนับสนุนเท่านั้น

2. กิจกรรมการพัฒนาจะต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน กล่าวคือ ต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ระดับการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัด ทำให้ไม่ชัดเจนต่อปัญหาหรือการแก้ไขปัญหาอย่างไม่ถูกต้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงนำครอบคลุมการกระจายและการสื่อสารข้อมูล เพื่อการพัฒนาความรู้และขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของประชาชนด้วย

ข้อมูลของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จุน ประกาศจัดตั้งในปี พ.ศ. 2507 ตามท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ 208 มีเนื้อที่ประมาณ 104,062.50 ไร่ (พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 96,875 ไร่) ครอบคลุมพื้นที่อำเภอจุน จังหวัดพะเยา มีชุมชนที่อยู่ติดกับป่าแม่จุน จำนวน 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลลอ ตำบลห้วยข้าวก่า ตำบลจุน ตำบลหงส์หิน ตำบลทุ่งรวงทอง ตำบลพระธาตุขิงแกงและตำบลห้วยยางขาม

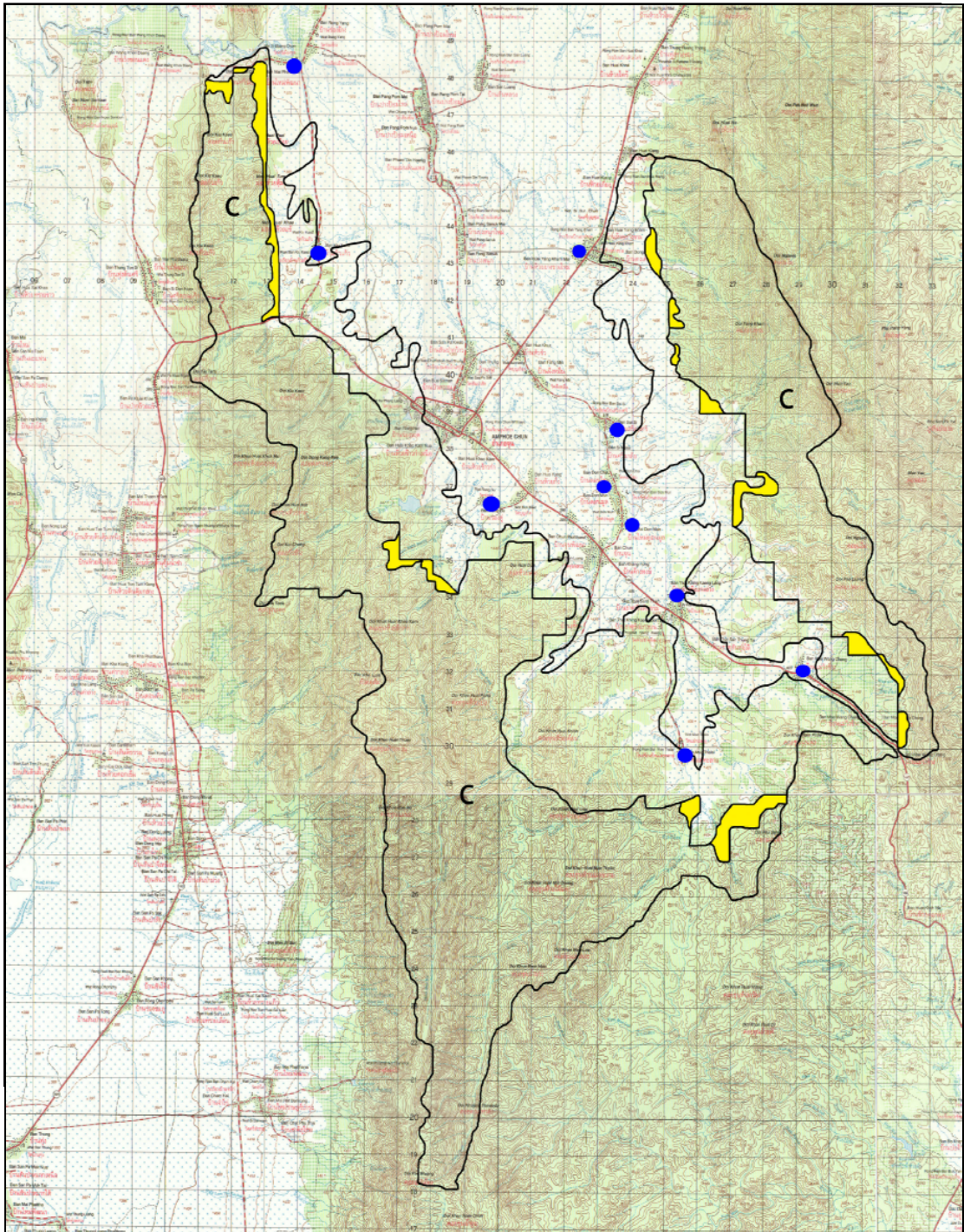
ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอปง จังหวัดพะเยา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าสลักกับภูเขา ชนิดป่าเป็นป่าเบญจพรรณผสมกับป่าเต็งรัง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางระหว่าง 300 – 1,100 เมตร สภาพภูมิอากาศเป็นแบบฝนเมืองร้อน พื้นที่มีการถือครองเพื่อทำการเกษตรกรรมของประชาชนในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน จำนวน 4 ตำบล ได้แก่

1. ตำบลลอ ได้แก่ บ้านศรีเมืองชุม หมู่ที่ 6
2. ตำบลห้วยข้าวก่า ได้แก่ บ้านกัวแก้ว หมู่ที่ 8
3. ตำบลจุน ได้แก่ บ้านดอนไชย หมู่ที่ 6, บ้านสร้อยศรี หมู่ที่ 7, บ้านใหม่ดอนมูล หมู่ที่ 9

และบ้านร่องตู่ หมู่ที่ 10

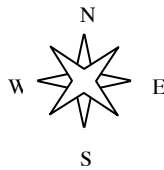
4. ตำบลพระธาตุซิงแกง ได้แก่ บ้านแม่วังช้าง หมู่ที่ 1, บ้านแม่ทะลาย หมู่ที่ 2 และบ้านธาตุซิงแกง หมู่ที่ 4
5. ตำบลห้วยยางขาม ได้แก่ บ้านห้วยยางขาม หมู่ที่ 2

สัญลักษณ์

 พื้นที่ถือครองของชาวบ้าน

 หมู่บ้าน

มาตราส่วน
1:200,000

ภาพที่ 1 แผนที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
ที่มา: กรมแผนที่ทหาร(2517), กรมป่าไม้ (2538)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานการวิจัยในเรื่องนี้ ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาเรื่องนี้โดยตรง แต่มีงานศึกษาวิจัยอื่น ๆ ที่คล้ายกัน พอจะอ้างอิงได้ตามตัวแปรอิสระ ดังนี้

1. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม

เกรียงไกร (2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนบ้านบก ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ เพศของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนแรงงานในครัวเรือน

แพทยา (2533) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น ไม่พบว่า กรรมการอายุมากจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นมากกว่ากรรมการอายุน้อย พบว่า กรรมการที่มีระดับการศึกษาสูงมีส่วนร่วมมากกว่ากรรมการที่มีระดับการศึกษาต่ำ กรรมการที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากมีส่วนร่วมมากกว่ากรรมการที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่น้อย กรรมการที่มีมาตรฐานการดำรงชีพสูงมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการที่มีมาตรฐานการดำรงชีพต่ำ กรรมการที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมากมีส่วนร่วมการบริหารพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมน้อย กรรมการที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินงานจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นมากกว่ากรรมการที่มีความรู้ความเข้าใจน้อย

สมบูรณ์ (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลัน จังหวัดสระบุรี พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ รายได้ระดับการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับไฟป่า การเข้ารับการศึกษาอบรมและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ส่วนเพศ อายุ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย อาชีพ ตำแหน่งทางสังคมและการรับรู้ข่าวสารไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

สถาพร (2541) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนำร่องปลูกป่าพัฒนาชุมชน มูลนิธิ “วันพฤษภาเฉลิมพระเกียรติ ร.9” อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่า อายุระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม รายได้ครัวเรือน ประสบการณ์ในการฝึกอบรม พื้นที่ถือครองและการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการฯ ส่วนการรับรู้ข่าวสาร ไม่มีความสัมพันธ์แต่อย่างใด

อำนาจ (2545) ได้ศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สวนป่าโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ กรณีศึกษาแปลงปลูกป่า FPT 25 ตำบลป่าแลวหลวง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สวนป่าโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ ระดับการศึกษา จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพหลัก การถือครองที่ดิน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และปัญหาอุปสรรคในการปลูกป่าของโครงการ

2. พื้นที่ถือครอง

สมบัติ (2545) ได้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จังหวัดตาก พบว่า ความแตกต่างของชาติพันธุ์ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอยู่อาศัย การเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคม การได้รับข่าวสารข้อมูล ระดับรายได้และขนาดพื้นที่ถือครอง มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการวนศาสตร์ชุมชน ส่วนความแตกต่างของเพศ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและจำนวนแรงงานในครัวเรือน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการวนศาสตร์ชุมชน

สืบสกุล (2543) ได้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมของราษฎร ที่มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาลง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คือ ครัวเรือนที่มีรายได้ของครัวเรือนมาก ครัวเรือนที่มีขนาดการถือครองที่ดินของครัวเรือนมาก ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย และการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนสูงจะมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก

วินัย (2543) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้บริเวณบ้านยาง ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษา การถือครองที่ดิน อาชีพหลัก รายได้ และการใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทยานแห่งชาติไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด

3. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

นพพร (2531) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์เกษตรเมืองมีนบุรี จำกัด พบว่า สมาชิกที่มีการศึกษาสูง มีระยะเวลาในการเข้า-

เป็นสมาชิกสหกรณ์นาน ได้รับข่าวสารมาก มีความเข้าใจในหลักสหกรณ์มาก และมีความคาดหวังประโยชน์จากทางสหกรณ์มากจะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ทางสหกรณ์มาก

รัชชาติ (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสวนป่ากลางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ได้แก่ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข่าวสารและเพศ ตามลำดับ

ฉัตรภรณ์ (2537) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน ในหมู่บ้านพลา และหมู่บ้านพูน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง พบว่าปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับต่อชุมชน การคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองและการรับรู้ข่าวสารในด้านการอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ความเชื่อถือในตัวผู้นำ และความรู้ความเข้าใจ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม

สมควร (2542) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดนครราชสีมา พบว่าการเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข่าวสาร และจำนวนแรงงานในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิม-พระเกียรติฯ

สุนันทรา (2539) ได้ศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้นำเกษตรกรของชุมชนชนบทภาคเหนือ พบว่า ระบบเครือข่ายทำให้คนไปมาหาสู่เยี่ยมเยียน และเมื่อญาติพี่น้องประสบปัญหา ทุกคนจึงมาช่วยเหลือและร่วมมือกันแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาทำให้เกิดผลประโยชน์ในชุมชน ส่งผลทำให้มีการติดต่อประสานงาน และประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การพึ่งพากัน ความจำเป็นที่จะต้องมีการพึ่งพาคนอื่นในการประกอบอาชีพ ทำให้กลุ่มผู้นำเกษตรกรได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา การประกอบอาชีพเกษตรกรรมของตนและชุมชน และปัจจัยภายในภายนอก ได้แก่ การพึ่งพาเครือ-ญาติ ผู้นำการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเลียนแบบ ปัญหาต้นทุนการผลิต ความต้องการผลผลิตจากภายนอก ความต้องการเครื่องมือทางการเกษตร ความต้องการความรู้ในการพัฒนาผลผลิต นโยบายการส่งเสริมอาชีพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้นำเกษตรกร

พีระภัทร์ (2540) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวบ้านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากวิทยุมากที่สุด และเคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกป่า และดูแลป่ามากที่สุด

จรรยารัตน์ (2542) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการวน-ศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงในลุ่มน้ำห้วยองผะ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ของโครงการ คือ เพศ รายได้ การร่วมมือทางสังคมและการรับข่าวสาร

สุวรรณณี (2536) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างเด่นชัด ได้แก่ อาชีพ รองลงมาได้แก่การรับข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่ม เพศและการศึกษาตามลำดับ

3. ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ขวัญชัย (2532) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้ที่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง พบว่า ที่อยู่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนตนเองในการร่วมบำรุงรักษา และติดตามผลการพัฒนาชุมชนมากที่สุด รองลงมามีส่วนร่วมปฏิบัติการเสนอความคิดเห็น และวางแผนพัฒนาชุมชนตามลำดับ นอกจากนี้ พบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเป็นผู้นำทั้งนอกและในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ส่วนปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน คือ ระดับการศึกษา ความรู้ความเข้าใจในระบบการพัฒนาชุมชน

ธนาชาติ (2546) ได้ศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมต่อทัศนคติในการฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำขุนสถาน ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน พบว่า อาชีพหลัก การได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และทัศนคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่แตกต่างกันมีผลทำให้ทัศนคติในการฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำขุนสถานแตกต่างกัน

สมหมาย (2542) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ได้แก่ เพศ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัย การได้รับข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่ม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนระดับการศึกษาไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

สุรีย์ (2531) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร พบว่าระยะเวลาการอยู่อาศัย ความรู้

ความเข้าใจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

อุดมเพียร (2547) ได้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนรายรอบป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ต๋ำ และป่าแม่นาเรือ จังหวัดพะเยา พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก รายได้ของครัวเรือน ขนาดการถือครองที่ทำกิน การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้เกี่ยวกับป่าสงวนแห่งชาติ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ขนาดการถือครองที่ดิน การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้เกี่ยวกับป่าสงวนแห่งชาติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จุน มีแนวคิดและตัวแปรในการวิจัย ดังภาพที่ 2 อธิบายได้ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของครอบครัว พื้นที่ถือครอง ปัจจัยทางด้านการรับข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการตามแผนฯ ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้ด้านกฎหมายป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน

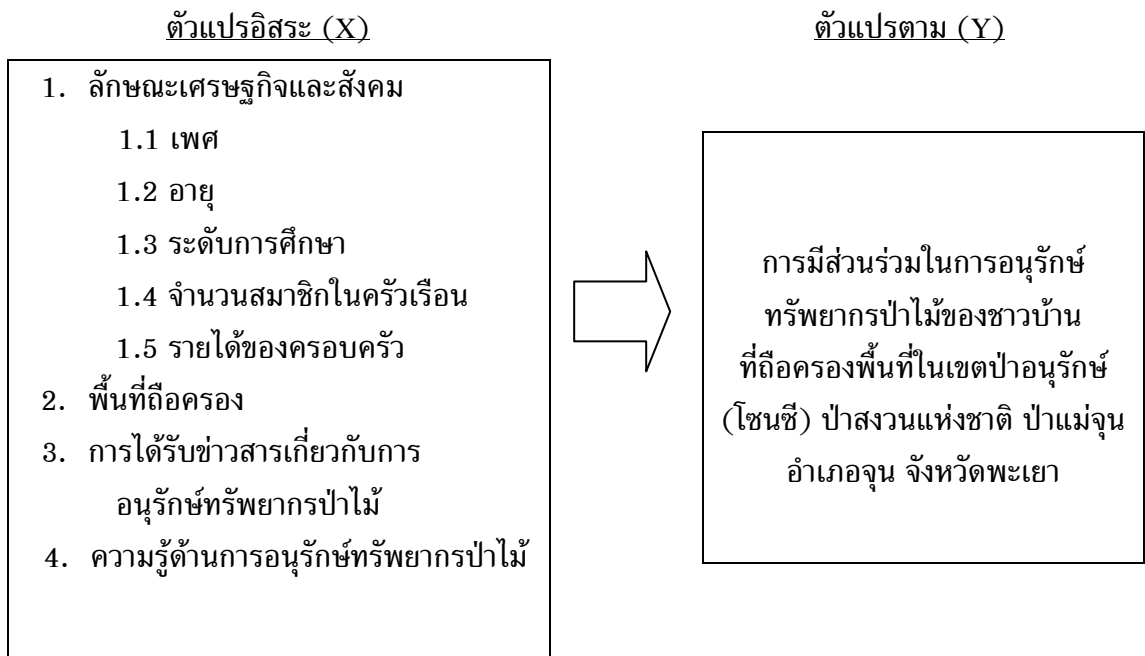
ตัวแปรอิสระ (independent variable)

1. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม
 - 1.1 เพศ
 - 1.2 อายุ
 - 1.3 ระดับการศึกษา
 - 1.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
 - 1.5 รายได้ของครอบครัว

2. พื้นที่ถือครอง
3. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตัวแปรตาม (dependent variable)

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

สมมติฐานของการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานของการศึกษาไว้ว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่ถือครอง การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แบบสอบถามที่สร้างขึ้น
2. เอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. อุปกรณ์เครื่องเขียนต่าง ๆ
4. คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมการคำนวณสำเร็จรูป สำหรับช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการ

1. การวางแผนการสำรวจเบื้องต้น ดำเนินการโดยรวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ทำการสำรวจ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบถึงกรอบแนวความคิดในการ ศึกษา และสภาพพื้นฐานโดยทั่วไปของพื้นที่ ตลอดจนทราบถึงลักษณะความเป็นอยู่ของประชากร และสภาพแวดล้อม อื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการแบบเจาะจง โดยกำหนดเฉพาะผู้ที่ถือครองพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุนใน 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลล่อ ตำบลห้วยข้าวกล้า ตำบลจุน ตำบลพระธาตุขิงแกง และตำบลห้วยยางขาม อำเภอจุน จังหวัดพะเยา มีจำนวนทั้งสิ้น 620 คน ทำการสุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยใช้สูตรของ Yamane(1973) ได้จำนวนประชากรตัวอย่างทั้งหมด 243 คน

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

- เมื่อ
- n = จำนวนประชากรตัวอย่างที่ต้องการศึกษา(คน)
 - N = จำนวนประชากรที่ถือครองพื้นที่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน ทั้งหมด (คน)
 - e = ความคาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างกำหนดเท่ากับ 0.05

คำนวณหาขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านที่ทำการคัดเลือก โดยใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วน

$$n_i = n \frac{N_i}{N}$$

- เมื่อ n_i = จำนวนตัวอย่างในตำบล i ที่ต้องการ
 n = จำนวนประชากรตัวอย่างที่ต้องการศึกษา(คน)
 N_i = จำนวนประชากรที่ถือครองพื้นที่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน ของตำบล i
 N = จำนวนประชากรที่ถือครองพื้นที่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน ทั้งหมด (คน)
 $i = 1,2,3, \dots,n.$

ตารางที่ 1 จำนวนประชาชนที่ถือครองพื้นที่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ตำบล	จำนวนประชาชน(คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง(คน)
1. ตำบลล่อ	142	56
2. ตำบลห้วยข้าวก่า	140	55
3. ตำบลจุน	121	47
4. ตำบลพระธาตุซิงแกง	128	50
5. ตำบลห้วยยางขาม	89	35
รวม	620	243

3. สร้างแบบสอบถาม เป็นลักษณะคำถามทั้งปลายปิด และปลายเปิด รายละเอียดดังในอุปกรณ์

4. การทดสอบแบบสอบถาม โดยทำการทดสอบแบบสอบถามเพื่อหาความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของคำถาม ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 30 ตัวอย่าง แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขมาสัมภาษณ์ประชากรเป้าหมาย ตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ โดยมีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟา ของ Cronbach ดังนี้ ด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เท่ากับ 0.9029 0.7719 และ 0.9601 ตามลำดับ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำการสำรวจข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามที่ได้ทดสอบอย่างถูกต้องแล้วของกลุ่มประชากรตัวอย่างที่กำหนด แล้วรวบรวมและกำหนดรหัสเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโปรแกรมทางสถิติ ต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ทางสถิติหาค่าที่เหมาะสม ซึ่งแสดงผลในรูปตารางร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด เพื่อทราบถึงข้อมูลทั่วไปทางสังคม เศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ของตัวแปร ที่กำหนด (กำหนดตัวแปรอิสระ 8 ตัวแปร) กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จูน (ตัวแปรตาม) เพื่อนำไปใช้ในการทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การจำแนกพหุ (Multiple Classification Analysis: MCA) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 วิธีการวิเคราะห์การจำแนกพหุ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแสดงให้เห็นว่า สมาชิกของกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระแต่ละตัว (ที่เป็นข้อมูลกลุ่ม) มีผลอย่างไรกับตัวแปรตาม และเมื่อนำคุณสมบัติของความเป็นสมาชิกกลุ่มย่อยต่าง ๆ ของตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัว มาคิดพร้อมกัน มีผลอย่างไรต่อตัวแปรตาม ผลที่มีต่อตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ ซึ่งสามารถดูได้จากการเปลี่ยนแปลงของค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม เมื่อมีการเปลี่ยนกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระแต่ละตัว กล่าวโดยสรุป คือ วิธีการจำแนกพหุ (MCA) ต้องการชี้ให้เห็นการผสมกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระหลายตัวว่ามีผลอย่างไรต่อตัวแปรตาม วิธีการวิเคราะห์การจำแนกพหุต้องอาศัยหลักการวิเคราะห์การแปรผันเพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระ มีผลต่อตัวแปรตามหรือไม่ วิธีนี้จึงมีความต้องการข้อมูลแบบเดียวกับการวิเคราะห์การแปรผัน คือ ตัวแปรอิสระต้องเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ และตัวแปรตามต้องเป็น ข้อมูลเชิงปริมาณ (สุชาติ, 2536)

ผลและวิจารณ์

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โชนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จุน แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล และได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามรายละเอียด ดังนี้

1. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม
2. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
3. ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
5. การทดสอบสมมติฐาน

1. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของประชากรตัวอย่าง ดังรายละเอียดในตารางที่ 1 อธิบายได้ดังนี้

1.1 เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คือ ร้อยละ 60.5 และร้อยละ 39.5 ตามลำดับ

1.2 อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 36 – 40 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 60.9 รองลงมาอยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 41- 45 ปี คือ ร้อยละ 14.8 กลุ่มอายุระหว่าง 30 – 35 ปี คือ ร้อยละ 14.4 และกลุ่มอายุระหว่าง 46 – 50 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 9.9 โดยอายุกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 39.3 ปี หรือประมาณ 39 ปี

1.3 สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน มากที่สุดคือ ร้อยละ 88.9 และที่เหลือร้อยละ 11.1 มีสถานภาพเป็นโสด

1.4 สถานภาพในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 61.3 รองลงมาเป็นคู่สมรส ร้อยละ 27.6 และเป็นสมาชิกในครัวเรือน ร้อยละ 11.1 ตามลำดับ

1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 1 – 3 คน ร้อยละ 60.1 รองลงมา มีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 4 – 5 คน ตามลำดับ โดยมีสมาชิกเฉลี่ย 3 คน

1.6 ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย คือ ร้อยละ 49.8 รองลงมาจบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 28.0 และจบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 22.2 ตามลำดับ

1.7 ศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด หรือ ร้อยละ 100.0 นับถือศาสนาพุทธ

1.8 การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน คือ ร้อยละ 51.9 รองลงมา เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ร้อยละ 21.8 เป็นสมาชิกกลุ่มธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ร้อยละ 17.3 และส่วนที่เหลือร้อยละ 9.0 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกเสือ/อาสาพัฒนาหมู่บ้าน ตามลำดับ

1.9 อาชีพหลัก พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด หรือร้อยละ 100.0 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

1.10 รายได้หลัก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 30,001 – 60,000 บาทต่อปี คือ ร้อยละ 33.7 รองลงมา มีรายได้ระหว่าง 60,001 – 90,000 บาทต่อปี ร้อยละ 28.4 มีรายได้ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี ร้อยละ 21.8 และน้อยที่สุดมีรายได้มากกว่า 90,001 บาทต่อปีขึ้นไป คือร้อยละ 16.1 ตามลำดับ โดยมีรายได้เฉลี่ย 81,263 บาทต่อปี

1.11 อาชีพรอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือร้อยละ 89.3 และส่วนที่เหลือร้อยละ 10.7 ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

1.12 รายได้รอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 30,000 บาทต่อปี คือ ร้อยละ 48.4 รองลงมา มีรายได้มากกว่า 30,001 บาทต่อปีขึ้นไป คือ ร้อยละ 27.2 และน้อยที่สุดมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อปี คือ ร้อยละ 24.7 โดยมีรายได้เฉลี่ย 24,156 บาทต่อปี

1.13 การถือครองที่ดิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด หรือร้อยละ 100.0 เป็นเจ้าของที่ดิน ซึ่งส่วนใหญ่ถือครองที่ดินน้อยกว่า 5 ไร่ คือ ร้อยละ 55.1 รองลงมาถือครองที่ดินระหว่าง

6 – 10 ไร่ ร้อยละ 23.5 และส่วนที่เหลือร้อยละ 21.4 ถือครองที่ดินมากกว่า 10 ไร่ขึ้นไป โดยถือครองที่ดินเฉลี่ย 6.7 ไร่

1.14 รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินโดยการทำไร่ ร้อยละ 54.7 รองลงมาใช้ทำสวน ร้อยละ 32.9 ทำนา ร้อยละ 9.1 และส่วนที่เหลือร้อยละ 3.3 ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ตามลำดับ

1.15 การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมในรอบปีที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 96.7 และส่วนที่เหลือร้อยละ 3.3 เคยเข้ารับการอบรมในรอบปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยาจำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (n=243)	ร้อยละ
<u>เพศ</u>		
ชาย	147	60.5
หญิง	96	39.5
<u>อายุ</u>		
30-35 ปี	35	14.4
36-40 ปี	148	60.9
41-45 ปี	36	14.8
46-50 ปี	24	9.9
อายุเฉลี่ย 39.3 ปี		
<u>สถานภาพการสมรส</u>		
แต่งงานและอยู่ด้วยกัน	216	88.9
โสด	27	11.1
<u>สถานภาพในครัวเรือน</u>		
หัวหน้าครอบครัว	149	61.3
คู่สมรสหัวหน้าครอบครัว	67	27.6
สมาชิกในครัวเรือน	27	11.1

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (n=243)	ร้อยละ
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน</u>		
1-3 คน	146	60.1
4-5 คน	97	39.9
<u>จำนวนสมาชิกเฉลี่ย 3 คน</u>		
<u>ระดับการศึกษา</u>		
ประถมศึกษาตอนต้น	54	22.2
ประถมศึกษาตอนปลาย	121	49.8
สูงกว่าประถมศึกษาตอนปลาย	68	28.0
<u>ศาสนา</u>		
พุทธศาสนา	243	100.0
<u>สมาชิกกลุ่มทางสังคม</u>		
ลูกเสือ/อาสาพัฒนาชุมชน	22	9.0
กลุ่มแม่บ้าน	53	21.8
กองทุนหมู่บ้าน	126	51.9
ธ.ก.ส.	42	17.3
<u>อาชีพหลัก</u>		
ภาคเกษตรกรรม	243	100.0
<u>รายได้จากการประกอบอาชีพหลัก</u>		
น้อยกว่า 30,000 บาท/ปี	53	21.8
30,001-60,000 บาท/ปี	82	33.7
60,001-90,000 บาท/ปี	69	28.4
ตั้งแต่ 90,001 บาท/ปี ขึ้นไป	39	16.1
รายได้เฉลี่ย 81,263 บาท/ปี		
รายได้รวมเฉลี่ย 52,710 บาท/ปี		
<u>อาชีพรอง</u>		
ภาคเกษตรกรรม	217	89.3
นอกภาคเกษตรกรรม	26	10.7
<u>รายได้จากการประกอบอาชีพรอง</u>		
น้อยกว่า 10,000 บาท/ปี	60	24.7

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (n=243)	ร้อยละ
10,001–30,000 บาท/ปี	117	48.1
มากกว่า 30,001 บาท/ปี ขึ้นไป	66	27.2
รายได้เฉลี่ย 24,156 บาท/ปี		
<u>การถือครองที่ดิน</u>		
เป็นเจ้าของ	243	100.0
<u>จำนวนพื้นที่ถือครอง</u>		
น้อยกว่า 5 ไร่	134	55.1
6 – 10 ไร่	57	23.5
มากกว่า 10 ไร่ ขึ้นไป	52	21.4
พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 6.7 ไร่		
<u>รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน</u>		
ทำไร่	133	54.7
ทำนา	22	9.1
ทำสวน	80	32.9
ที่อยู่อาศัย	8	3.3
<u>การเข้าการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ</u>		
เคยเข้าอบรม	8	3.3
ไม่เคยเข้าอบรม	235	96.7

2. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การได้รับข่าวสาร และความถี่ในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 60.7 รองลงมาได้รับข่าวสารปีละ 1 – 2 ครั้ง ร้อยละ 15.2 ได้รับข่าวสาร 2-3 เดือนต่อครั้ง ร้อยละ 8.7 ได้รับข่าวสารเดือนละ 1 ครั้ง ร้อยละ 8.3 และร้อยละ 7.1 ได้รับข่าวสารเดือนละ 2-3 ครั้ง ดังรายละเอียดในตารางที่ 2 แยกอธิบายตามแหล่งข่าวสาร และความถี่ในการรับรู้ได้ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้จากอาสาสมัคร หรือองค์กรเอกชน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เดือนละ 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 33.7 และ 20.2 ตามลำดับ เนื่องจากได้รับข้อมูลข่าวสารจากการประชุมประจำเดือนตามปกติ และไม่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้จากเอกสารหนังสือ แผ่นพับ ประกาศของทางราชการ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเลย คิดเป็นร้อยละ 94.2 86.0 และ 71.6 ตามลำดับ เนื่องจากได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับด้านอื่น ๆ มากกว่าด้านทรัพยากรป่าไม้

3. ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในด้านนี้ได้แยกคำถามออกเป็นรายข้อย่อย ๆ จำนวน 27 ข้อ รายละเอียดดังตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่าง ตอบถูกร้อยละ 84.8 เมื่อแยกพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากกว่า ร้อยละ 95 ขึ้นไป มีจำนวน 13 ข้อ ได้แก่ ข้อ 3 การทำลายป่าทำให้ขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ ข้อ 5 การปลูกป่าเพิ่มทำให้เกิดความชุ่มชื้นได้ ข้อ 9 การเผาป่าทำให้ป่าไม้เสื่อมโทรม ข้อ 11 การเผาป่าทำให้ต้นไม้เจริญเติบโตได้ดี ข้อ 12 การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชันช่วยลดการพังทลายของดิน ข้อ 13 ป่าไม้จะช่วยให้มีน้ำในลำห้วยตลอดปี ข้อ 17 ทุกคนในชุมชนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าโดยรอบ ข้อ 18 การกำหนดเขตป่าต้นน้ำเป็นการป้องกันการเข้าไปบุกรุกทำลายป่าได้ ข้อ 20 การป้องกันไฟป่าเป็นการแก้ไขความเสื่อมโทรมของป่าไม้ ข้อ 25 การทำแนวป้องกันไฟป่าช่วยไม่ให้ไฟป่าลุกลาม ข้อ 27 ป่าไม้ช่วยให้มีสัตว์ชุกชุม คือร้อยละ 100.0 และข้อ 2 ป่าไม้ช่วยทำให้ฝนตกตามฤดูกาล คือร้อยละ 97.1 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างได้เข้าร่วมประชุมประจำเดือน เข้ารับการอบรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์ดินและน้ำ เช่น อบรมด้านไฟป่า การปลูกหญ้าแฝก เป็นต้น ประกอบกับมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาให้ความรู้ต่าง ๆ ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในพื้นที่สำหรับคำตอบที่ได้คะแนนความรู้ความเข้าใจน้อยกว่าร้อยละ 60 มีจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 8 การถางป่าเพื่อเพิ่มที่ดินทำกินเป็นสิ่งที่สามารถทำได้โดยไม่ผิดกฎหมาย คือร้อยละ 56.8 ข้อ 23 การเผาไร่เป็นการกำจัดวัชพืชได้ผลดี ข้อ 24 การเผาไร่เป็นการทำให้พืชเจริญเติบโตคือร้อยละ 54.7 ข้อ 6 การเข้าไปเก็บหาของป่า ล่าสัตว์ในพื้นที่เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ คือร้อยละ 48.1 และข้อ 1 ป่าไม้เป็นสิ่งที่เพิ่มขึ้นเองได้โดยไม่ต้องปลูกเพิ่ม คือร้อยละ 28.4 เนื่องจากพื้นที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่า ซึ่งค่อนข้างสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ค่อนข้างสูง ฝนตกต้องตามฤดูกาล ทำให้มีการฟื้นตัวของพื้นที่ป่าตามธรรมชาติ และมีน้ำในการอุปโภค บริโภคตลอดปี

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โชนซี)ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา จำแนกตามแหล่ง และความถี่ในการได้รับข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (n = 243)

แหล่งรับข่าว	เดือนละ 2 - 3 ครั้ง		เดือนละ 1 ครั้ง		2 - 3 เดือน/ครั้ง		ปีละ 1 - 2 ครั้ง		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.เจ้าหน้าที่ป่าไม้	49	20.2	20	8.2	21	8.6	0	0.0	153	63.0
2. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	22	9.1	71	29.2	32	13.2	118	48.6	0	0.0
3.เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	0	0.0	54	22.2	15	6.2	0	0.0	174	71.6
4. สมาชิก/ประธาน อบต.	0	0.0	0	0.0	80	32.9	29	11.9	134	55.1
5. วิทยุ/โทรทัศน์	20	8.2	28	11.5	56	23.0	22	9.1	117	48.1
6. เพื่อนบ้าน	0	0.0	8	3.3	0	0.0	81	33.3	154	63.4
7. ประกาศของราชการ	0	0.0	20	8.2	7	2.9	7	2.9	209	86.0
8. เอกสาร เช่น หนังสือ แผ่นพับ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	14	5.8	229	94.2
9. อาสาสมัคร หรือองค์กรเอกชน	0	0	0	0.0	82	33.7	7	2.9	154	63.4
10. ครู	0	0.0	0	0.0	0	0.0	92	37.9	151	62.1
เฉลี่ย	9	3.7	20	8.2	29	11.9	37	15.2	148	60.9

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โชนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา จำแนกตามความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	(n = 243)			
	ใช่		ไม่ใช่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
* 1. ป่าไม้เป็นสิ่งที่เพิ่มเองได้โดยไม่ต้องปลูกเพิ่ม	69	28.4	174	71.6
2. ป่าไม้ช่วยทำให้ฝนตกตามฤดูกาล	236	97.1	7	2.9
3. การทำลายป่าทำให้ขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้	243	100.0	0	0.0
4. การทำลายป่าทำให้เกิดน้ำป่าไหลท่วมได้อย่างฉับพลันได้	188	77.4	55	22.6
5. การปลูกป่าเพิ่มทำให้เกิดความชุ่มชื้นได้	243	100.0	0	0.0
* 6. การเข้าไปเก็บหาของป่า ลำสัตว์ในพื้นที่เป็นสิ่งที่สามารถทำได้	117	48.1	126	51.9
* 7. การเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ป่า เพื่อทำฟืนหรือสร้างบ้านเป็นสิ่งไม่ผิดกฎหมาย	213	87.7	30	12.3
* 8. การถางป่าเพื่อเพิ่มที่ดินทำกินเป็นสิ่งที่ทำได้โดยไม่ผิดกฎหมาย	138	56.8	105	43.2
9. การเผาป่าทำให้ป่าไม้เสื่อมโทรม	243	100.0	0	0.0
10. การจุดไฟเผาป่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย	223	91.8	20	8.2
* 11. การเผาป่าทำให้ต้นไม้ในป่าเจริญเติบโตได้ดี	243	100.0	0	0.0
12. การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชันช่วยลดการพังทลายของดิน	243	100.0	0	0.0
13. ป่าไม้จะช่วยให้มีน้ำในลำห้วยตลอดปี	243	100.0	0	0.0
* 14. ฝาย และเขื่อนทำให้เรามีน้ำใช้ตลอดปีโดยไม่ต้องปลูกป่าเพิ่ม	194	79.8	49	20.2
* 15. การรักษาป่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น	216	88.9	20	8.2
16. การทำแนวกันไฟเป็นการป้องกันป่าไม้ไม่ให้ถูกทำลาย	219	90.1	24	9.9
17. ทุกคนในชุมชนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าโดยรอบ	243	100.0	0	0.0

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	(n = 243)			
	ใช่		ไม่ใช่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
18. การกำหนดเขตป่าต้นน้ำเป็นการป้องกันการเข้า ไปบุกรุกทำลายป่าได้	243	100.0	0	0.0
* 19. ป่าไม้เป็นของชุมชน ทุกคนจึงสามารถเข้าไป ทำกินได้	219	90.1	24	9.9
20. การป้องกันไฟป่าเป็นการแก้ไขความเสื่อมโทรม ของป่าไม้	243	100.0	0	0.0
21. การใช้วัสดุอื่นแทนไม้เป็นการป้องกันการบุกรุก ทำลายป่าได้อย่างหนึ่ง	158	65.0	85	35.0
22. ป่าไม้ที่ถูกทำลายสามารถปลูกทดแทนได้	243	100.0	0	0.0
* 23. การเผาไร่เป็นการกำจัดวัชพืชที่ได้ผลดี	133	54.7	110	45.3
* 24. การเผาไร่เป็นการทำให้พืชเจริญเติบโต	133	54.7	110	45.3
25. การทำแนวป้องกันไฟป่าช่วยไม่ให้ไฟป่าลุกลาม ได้	243	100.0	0	0.0
26. ป่าไม้ช่วยลดการไหลบ่าของน้ำป่าได้	174	71.6	69	28.4
27. ป่าไม้ช่วยให้มีสัตว์ป่าชุกชุม	243	100.0	0	0.0
รวมเฉลี่ย	206	84.8	37	15.2

หมายเหตุ * เป็นคำถามเชิงปฏิเสธ

ผลการศึกษาความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ประชาชนที่ถือครองพื้นที่ใน
เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่มี
ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 62.55 และร้อยละ 37.45 มี
ความรู้ในระดับน้อย โดยใช้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19 คะแนน เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่จบ
การศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลายจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้มีความรู้ความ
เข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สูงในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ใน
พื้นที่ สรุปได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละ ของระดับความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนที่ถือครองพื้นที่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ระดับความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	จำนวน (n=243)	ร้อยละ
รู้น้อย	91	37.45
รู้มาก	152	62.55

คะแนนต่ำสุด 10 คะแนน คะแนนสูงสุด 27 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19 คะแนน

4. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในด้านนี้ได้แยกคำถามออกเป็นรายข้อย่อย ๆ จำนวน 32 ข้อ รายละเอียดดังตารางที่ 7 จะเห็นได้ว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพียงร้อยละ 34.2 เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือมากกว่าร้อยละ 50 มีจำนวน 6 ข้อ ได้แก่ ข้อ 13 ร่วมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่าง ๆ คือร้อยละ 100.0 ข้อ 21 เคยกล่าวตักเตือนผู้อื่นที่เคยทำไร่หรือปลูกพืชไร่โดยไม่ถูกต้อง คือร้อยละ 84.0 ข้อ 22 ติดตามสอดส่องดูแลการบุกรุกพื้นที่ป่าของหมู่บ้าน คือร้อยละ 68.7 ข้อ 27 ร่วมประชุมในการจัดตั้งกฎ กติกา ในการใช้ประโยชน์จากป่าในหมู่บ้านของท่าน คือร้อยละ 67.1 ข้อ 15 บริจาคต้นไม้ให้กับหมู่บ้านเพื่อการปลูกป่าและข้อ 9 ร่วมกิจกรรมการปลูกป่า เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ อาศัยอยู่ใกล้กับพื้นที่ป่าและมีที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่า ดังนั้น ชุมชนให้ความร่วมมือในการสอดส่องดูแลพื้นที่ป่า มีการตั้งกฎกติกาในการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ร่วมกันมีการปลูกต้นไม้เพิ่มและอนุรักษ์ดินในพื้นที่ป่า

สำหรับการให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยกว่าร้อยละ 50 มีจำนวน 26 ข้อ ได้แก่ ข้อ 16 การทำแนวกันไฟเป็นการป้องกันป่าไม้ไม่ให้เกิดไฟไหม้ คือร้อยละ 48.1 ข้อ 25 เผยแพร่ความรู้ด้านการปลูกป่าให้กับผู้อื่น คือร้อยละ 47.7 ข้อ 30 ร่วมประชุมรับฟังวิธีการกำหนดแนวเขตป่าไม้กับที่ทำกิน คือร้อยละ 46.1 ข้อ 1 ร่วมรับฟังคำชี้แจงในด้านการป้องกันดูแลรักษาป่า การปลูกป่า และข้อ 24 ร่วมประชุมรับฟังคำชี้แจงในด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ คือร้อยละ 44.4 ข้อ 7 ร่วมประชุมในการจัดตั้งกฎ กติกา ในดูแลป่าไม้ คือร้อยละ 42.0 ข้อ 2 ร่วมกำหนดแนวทางพื้นที่ปลูกป่าของหมู่บ้าน คือร้อยละ 41.6 ข้อ 4 ร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันดูแลรักษาป่า คือร้อยละ 40.3 ข้อ 6 ร่วมกับ

เจ้าหน้าที่ในการวางแผนการปลูกไม้ผล หรือพืชไร่นาในพื้นที่ป่า ข้อ 26 ร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมด้านการปลูกป่า และข้อ 32 ร่วมปักป้ายบอกแนวเขตพื้นที่ป่าไม้ คือร้อยละ 36.6 ข้อ 5 เสนอแนะชนิดของต้นไม้เพื่อการปลูกให้กับชุมชนใน หมู่บ้าน คือร้อยละ 33.7 ข้อ 29 ร่วมชี้แนวเขตป่าไม้กับพื้นที่ทำกิน คือร้อยละ 30.5 ข้อ 10 ร่วมทำแนวป้องกันไฟป่ารอบหมู่บ้าน คือร้อยละ 30.0 ข้อ 23 เผยแพร่ความรู้ด้านการป้องกันป่าให้กับผู้อื่น คือร้อยละ 24.3 ข้อ 31 ร่วมกำหนดวัน/นัดหมาย วันชี้แนวเขตป่าไม้กับที่ทำกิน คือร้อยละ 20.6 ข้อ 12 ร่วมออกตรวจตราไฟป่ารอบหมู่บ้าน คือร้อยละ 12.8 ข้อ 3 ร่วมกำหนดแนวทางป้องกันไฟป่า คือร้อยละ 11.9 ข้อ 17 ชักชวนผู้อื่นให้ช่วยงานด้านการป้องกันไฟป่า คือร้อยละ 9.1 ข้อ 8 ร่วมอบรมด้านการป้องกันดูแลป่า ที่ทางรัฐ หรือเอกชนจัดขึ้น เช่น อบรมการป้องกันไฟป่า หรือการปลูกพืช ผสมผสาน เป็นต้น คือร้อยละ 8.2 ข้อ 11 ร่วมสร้างเรือนเพาะชำประจำหมู่บ้าน ข้อ 14 บริจาคเงินช่วยเหลืองานด้านการป้องกันไฟป่าหรือกิจกรรมการปลูกป่า ข้อ 18 ติดตามดูแลกล้าไม้ในเรือนเพาะชำของหมู่บ้าน ข้อ 19 ชักชวนผู้อื่นมาช่วยทำแนวกันไฟ ข้อ 20 ชักชวนผู้อื่นมาช่วยกันลาดตระเวนป้องกันไฟป่า และข้อ 28 เผยแพร่ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าให้กับผู้อื่น คือร้อยละ 2.9 เนื่องมาจากการจัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน การจัดหน่วยประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานป่าไม้ ส่วนใหญ่จัดในช่วงฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูเพาะปลูก ชาวบ้านทั้งหมดมีอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้น จึงเข้าร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ ในบางครั้งคราว

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โชนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

(n = 243)

การมีส่วนร่วม	เคย		ไม่เคย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.ร่วมรับฟังคำชี้แจงในด้านการป้องกันดูแลรักษาป่า การปลูกป่า	108	44.4	135	55.6
2.ร่วมกำหนดแนวทางพื้นที่ปลูกป่าของหมู่บ้าน	101	41.6	142	58.4
3.ร่วมกำหนดแนวทางป้องกันไฟป่า	29	11.9	214	88.1
4.ร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันดูแลรักษาป่า	98	40.3	145	59.7
5.เสนอแนะชนิดของต้นไม้เพื่อการปลูกให้กับชุมชนในหมู่บ้าน	82	33.7	161	66.3

ตารางที่ 6(ต่อ)

การมีส่วนร่วม	รวม		ไม่รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
6.ร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการวางแผนการปลูกไม้ผล หรือพืชไร่ ในพื้นที่ป่า	89	36.6	154	63.4
7.ร่วมประชุมในการจัดตั้งกฎ กติกา ในดูแลป่าไม้	102	42.0	141	58.0
8.ร่วมอบรมด้านการป้องกันดูแลป่า ที่ทางรัฐ หรือเอกชน จัดขึ้น เช่น อบรมการป้องกันไฟป่า หรือการปลูกพืช ผสมผสาน เป็นต้น	20	8.2	223	91.8
9.ร่วมกิจกรรมการปลูกป่า	132	54.3	111	45.7
10.ร่วมทำแนวป้องกันไฟป่ารอบหมู่บ้าน	73	30.0	170	70.0
11.ร่วมสร้างเรือนเพาะชำประจำหมู่บ้าน	7	2.9	236	97.1
12.ร่วมออกตรวจตราไฟป่ารอบหมู่บ้าน	31	12.8	212	87.2
13.ร่วมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่าง ๆ	243	100.0	0	0.0
14.บริจาคเงินช่วยเหลืองานด้านการป้องกันไฟป่า หรือ กิจกรรมการปลูกป่า	7	2.9	236	97.1
15.บริจาคต้นไม้ให้กับหมู่บ้านเพื่อการปลูกป่า	135	55.6	108	44.4
16.ชักชวนผู้อื่นให้ช่วยงานด้านการปลูกป่า	117	48.1	126	51.9
17.ชักชวนผู้อื่นให้ช่วยงานด้านการป้องกันไฟป่า	22	9.1	221	90.9
18.ติดตามดูแลกล้าไม้ในเรือนเพาะชำของหมู่บ้าน	7	2.9	236	97.1
19.ชักชวนผู้อื่นมาช่วยทำแนวกันไฟ	7	2.9	236	97.1
20.ชักชวนผู้อื่นมาช่วยกันลาดตระเวนป้องกันไฟป่า	7	2.9	236	97.1
21.เคยว่ากล่าวตักเตือนผู้อื่นที่เคยทำไร่ หรือปลูกพืชไร่โดย ไม่ถูกต้อง	204	84.0	39	16.0
22.ติดตามสอดส่องดูแลการบุกรุกพื้นที่ป่าของหมู่บ้าน	167	68.7	76	31.3
23.เผยแพร่ความรู้ด้านการป้องกันป่าให้กับผู้อื่น	59	24.3	184	75.7
24.ร่วมประชุมรับฟังคำชี้แจงในด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ ป่าไม้	108	44.4	135	55.6
25.เผยแพร่ความรู้ด้านการปลูกป่าให้กับผู้อื่น	116	47.7	127	52.3
26.ร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมด้านการปลูกป่า	89	36.6	154	63.4
27.ร่วมประชุมในการจัดตั้งกฎ กติกา ในการใช้ประโยชน์จาก ป่าในหมู่บ้านของท่าน	163	67.1	80	32.9

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	รวม		ไม่รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
28.เผยแพร่วิธีการรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าให้กับผู้อื่น	7	2.9	236	97.1
29.ร่วมชี้แนวเขตป่าไม้กับพื้นที่ทำกิน	74	30.5	169	69.5
30.ร่วมประชุมรับฟังวิธีการกำหนดแนวเขตป่าไม้กับพื้นที่ทำกิน	112	46.1	131	53.9
31.ร่วมกำหนดวัน/นัดหมาย วันชี้แนวเขตป่าไม้กับพื้นที่ทำกิน	50	20.6	193	79.4
32.ร่วมปักป้ายบอกแนวเขตพื้นที่ป่าไม้	89	36.6	154	63.4
รวมเฉลี่ย	83	34.2	160	65.8

5. การทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานในงานวิจัยครั้งนี้ ได้หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม โดยใช้สถิติ ANOVA (Analysis of Variance) และ MCA (Multiple Classification Analysis) ซึ่งได้กำหนดสมมติฐานไว้ว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่ถือครอง การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ร้อยละ 95 หรือมีระดับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการทดสอบสมมติฐานอธิบายได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ผลการวิเคราะห์จำแนกพหุ (MCA) ของตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่ถือครอง การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ที่เป็นตัวแปรตาม รายละเอียดดังตารางที่ 5 พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีอัตราความสัมพันธ์เท่ากับร้อยละ 94.4 เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระแต่ละตัวแล้ว พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ อายุ การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้รวม พื้นที่ถือครอง ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความถี่ของการได้รับข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

0.05 ส่วนเพศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อแยกพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกพหุ (MCA) พบว่า ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ พบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับที่ใกล้เคียงกัน โดยมีขนาดความสัมพันธ์น้อย ($\text{Eta} = 0.010$) อายุ ยิ่งมีอายุมากขึ้นยิ่งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น โดยมีขนาดความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ($\text{Eta} = 0.771$) ระดับการศึกษา ยิ่งมีระดับการศึกษาสูงยิ่งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยลง โดยมีขนาดความสัมพันธ์น้อย ($\text{Eta} = 0.400$) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ยิ่งมีจำนวนสมาชิกมากยิ่งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น โดยมีขนาดความสัมพันธ์น้อย ($\text{Eta} = 0.381$) รายได้รวม ยิ่งมีรายได้มากขึ้นยิ่งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น โดยมีขนาดความสัมพันธ์ปานกลาง ($\text{Eta} = 0.588$) พื้นที่ถือครอง ยิ่งมีพื้นที่ถือครองมากขึ้นยิ่งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น โดยมีขนาดความสัมพันธ์สูง ($\text{Eta} = 0.848$) การมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น พบว่ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยลง โดยมีขนาดความสัมพันธ์น้อย ($\text{Eta} = 0.055$) การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ยิ่งมีความถี่ในการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้นยิ่งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น โดยมีขนาดความสัมพันธ์ปานกลาง ($\text{Eta} = 0.453$)

เมื่อปรับค่าตัวแปรอิสระแล้ว พบว่า ค่าของความสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงลดลง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้รวมและการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนค่าของความสัมพันธ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ได้แก่ เพศ พื้นที่ถือครอง และการมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในส่วนลำดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ก่อนการปรับค่าตัวแปรอิสระ พื้นที่ถือครองมีความสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาคือ อายุ รายได้รวม การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพศ ตามลำดับ เมื่อมีการปรับค่าตัวแปรอิสระ พบว่า ลำดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามมีการเปลี่ยนลำดับ คือ พื้นที่ถือครองยังคงมีความสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาคือ รายได้รวม อายุ การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา เพศ การมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตามลำดับ

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ คือ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและรายได้รวม พื้นที่ถือครอง การมีความรู้

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับสูง ($R = 0.972$) และมีอัตราความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 94.4 ($R^2 = 0.944$) ซึ่งหมายถึง นั่นคือ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้รวม พื้นที่ถือครอง การมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขต ป่าอนุรักษ์(โชนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ดังนี้

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์จำแนกพหุของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยาจำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่ถือครอง การมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การรับรู้ข่าวสาร

ตัวแปรอิสระ	จำนวน (n=243)	ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม		ค่าความสัมพันธ์		ค่า F	ค่านัยสำคัญทางสถิติ (Sig.)
		ยังไม่ได้ปรับ	ปรับตามตัวแปรอิสระ	ยังไม่ได้ปรับ (Eta)	ปรับตามตัวแปรอิสระ (Beta)		
1. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม							
เพศ							
ชาย	147	1.2721	1.3265	0.010	0.141	0.407	0.524
หญิง	96	1.2813	1.1980				
อายุ							
30 – 35 ปี	35	1.0000	1.4086	0.771	0.345	820.432	0.000
36 – 40 ปี	148	1.1014	1.2755				
41 – 45 ปี	36	1.7778	1.4294				
46 – 50 ปี	24	2.0000	0.8528				
ระดับการศึกษา							
ประถมศึกษาตอนต้น	54	1.2963	1.1660	0.400	0.157	67.888	0.013
ประถมศึกษาตอนปลาย	121	1.4215	1.2744				
มัธยมศึกษาตอนต้น	68	1.0000	1.3653				
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน							
1 – 3 คน	146	1.1370	1.2120	0.381	0.175	158.333	0.000
4 – 5 คน	97	1.4845	1.3716				

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	จำนวน (n=243)	ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม		ค่าความสัมพันธ์		ค่า F	ค่านัยสำคัญทาง สถิติ (Sig.)
		ยังไม่ได้ปรับ	ปรับตาม ตัวแปรอิสระ	ยังไม่ได้ปรับ (Eta)	ปรับตาม ตัวแปรอิสระ (Beta)		
รายได้รวม				0.588	0.551	212.159	0.000
30,000 บาทต่อปี	45	1.0000	1.1707				
30,001 – 60,000 บาทต่อปี	22	1.6818	2.0042				
60,001 – 90,000 บาทต่อปี	68	1.0000	1.3410				
90,001 บาทขึ้นไปต่อปี	108	1.4815	1.1300				
<u>2. พื้นที่ถือครอง</u>				0.848	1.235	206.184	0.000
น้อยกว่า 5 ไร่	134	1.0597	1.0209				
6 – 10 ไร่	57	1.1228	.9129				
มากกว่า 10 ไร่	52	2.0000	2.3300				
<u>3. การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้</u>				0.453	0.249	17.582	0.000
น้อยกว่า 6 ครั้งต่อปี	85	1.0000	1.3647				
6 – 12 ครั้งต่อปี	89	1.4382	1.3264				
มากกว่า 12 ครั้งต่อปี	69	1.4058	1.1008				
<u>4. การมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้</u>				0.055	0.124	6.877	0.009
รู้น้อย	91	1.3077	1.2042				
รู้มาก	152	1.2566	1.3185				

F model = 256.447 df = 15 Sig. = 0.000 R = 0.972 R² = 0.944

เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดระบบอาวุโส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท การได้รับการสั่งสอน การปลูกฝังจิตสำนึกจากรุ่นต่อรุ่น เมื่ออายุสูงขึ้นก็จะวางเว้นจากการทำไร่ ทำสวนมากขึ้น จะมีรุ่นต่อ ๆ มาทำงานแทน ทำให้มีเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สถาพร (2541) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนำร่องปลูกป่าพัฒนาชุมชน มูลนิธิ “วันพฤกษเฉลิมพระเกียรติ ร.9” อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการฯ

ระดับการศึกษานั้น ยิ่งชาวบ้านมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นทำให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น หันมาสนใจให้ความสำคัญของการอยู่ร่วมกับทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่รอบตัวมากขึ้น ทำให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนนั้น ยังมีสมาชิกในครอบครัวมากขึ้นทำให้สามารถแบ่งเวลาของสมาชิกในครอบครัว เมื่อสมาชิกคนใดคนหนึ่งไปทำไร่ทำสวน ก็จะมีสมาชิกที่เหลือที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

รายได้รวมนั้น เมื่อแต่ละครัวเรือนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้ไม่ต้องดิ้นรนที่จะต้องคอยแต่ทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวให้มีรายมาก ๆ มาจุนเจือครอบครัว ทำให้มีเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น

พื้นที่ถือครองนั้น ชาวบ้านที่มีพื้นที่ถือครองมาก ๆ นั้น ยิ่งให้ความสนใจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่รายรอบบริเวณที่ทำกินของเขา ผลผลิตที่ทำรายได้ให้เขาอยู่ทุกวันนี้มาจากการดูแลทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่รายรอบที่ทำกินของเขาให้มีความอุดมสมบูรณ์นั่นเอง

การมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น ยังมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากยิ่งขึ้นทำให้มีความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น รู้ที่จะร่วมกันวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้มีความสมบูรณ์ รู้ถึงคุณค่าที่ได้รับตอบแทนจากการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้ยั่งยืนตลอดไป ทำให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น

การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้น การรับรู้ข่าวสารและความถี่ในการรับรู้ข่าวสารในพื้นที่ จะทำให้ทราบถึงข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ วิธีการบริหารจัดการที่เหมาะสม ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจากการศึกษายังมีความถี่ในการรับรู้ข่าวสารมากก็ยิ่งมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ นพพร (2531) ที่ศึกษา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์การเกษตรเมืองมีนบุรี จำกัด พบว่า การได้รับข่าวสารสหกรณ์มากจะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ทางสหกรณ์มาก และสุนันทรา (2539) ที่ศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้นำเกษตรกรของชุมชนชนบทภาคเหนือ พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้นำเกษตรกร

เป็นที่น่าสังเกตว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายต่างมีระดับการศึกษาไม่เท่ากัน ความรู้ไม่เท่ากัน การรับรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จึงไม่ได้จำกัดว่าชาย หรือหญิงที่มีความรู้มากกว่าจึงทำให้ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่ได้แตกต่างกัน ดังนั้นเพศจึงไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ตารางที่ 8 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ตัวแปรอิสระ	การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	
	มีนัยสำคัญ	ไม่มีนัยสำคัญ
1. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม		
1.1 เพศ		/
1.2 อายุ	/	
1.3 ระดับการศึกษา	/	
1.4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	/	
1.5 รายได้ของครอบครัว	/	
2. พื้นที่ถือครอง	/	
3. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	/	
4. ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	/	

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภोजูน จังหวัดพะเยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จูนโดยประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จูน อำเภोजูน จังหวัดพะเยา ซึ่งประกอบด้วย 5 ตำบล คือ 1.ตำบลล่อ 2. ตำบลห้วยข้าวเก่า 3. ตำบลจูน 4. ตำบลพระธาตุซิงแกง 5. ตำบลห้วยยางขาม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 243 คน โดยทำการสัมภาษณ์ และใช้สถิติการวิเคราะห์จำแนกพหุ (Multiple Classification Analysis: MCA) เพื่อการพิสูจน์สมมติฐาน โดยใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คือ ร้อยละ 60.5 และร้อยละ 39.5 มีอายุระหว่าง 36 – 40 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 60.9 มีอายุเฉลี่ย 39.3 ปี โดยส่วนใหญ่สมรสแล้วและอยู่ด้วยกันร้อยละ 88.9 เป็นหัวหน้าครอบครัวร้อยละ 61.3 มีสมาชิกเฉลี่ย 3 คน จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย คือ ร้อยละ 49.8 ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน คือ ร้อยละ 51.9 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีรายได้เฉลี่ย 24,156 บาทต่อปี การถือครองที่ดินกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นเจ้าของที่ดิน โดยถือครองที่ดินเฉลี่ย 6.7 ไร่ รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินโดยการทำไร่ ร้อยละ 54.7 การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่เคยเข้ารับการอบรมในรอบปีที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 96.7 และส่วนที่เหลือร้อยละ 3.3 เคยเข้ารับการอบรมในรอบปีที่ผ่านมา

2. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การได้รับข่าวสารและความถี่ในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 60.9 รองลงมาได้รับข่าวสารปีละ 1–2 ครั้ง ร้อย 15.2 ได้รับข่าวสาร 2–3 เดือนต่อครั้ง ร้อยละ 11.9 ได้รับข่าวสารเดือนละ 1 ครั้ง ร้อยละ 8.2 และร้อยละ 3.7 ได้รับข่าวสารเดือนละ 2–3 ครั้ง

3. ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่าง ตอบถูกร้อยละ 84.8 ตอบผิดร้อยละ 15.2 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ค่อนข้างมาก ประกอบกับพื้นที่ทำกินส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ป่า ซึ่งค่อนข้างสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ราบถึงค่อนข้างสูง ทำให้มีการฟื้นตัวของพื้นที่ป่าตามธรรมชาติ และมีน้ำในการอุปโภคบริโภคตลอดปี

4. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพียงร้อยละ 34.2 อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีอาชีพเกษตรกรรมต้องทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ ดังนั้นในการร่วมกิจกรรมของส่วนรวมจึงไม่ตรงกัน แต่ทั้งนี้ยังมีความวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ และอาศัยอยู่ติดกับพื้นที่ป่าไม้ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ในลักษณะของการต่างคนต่างช่วยกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

5. การทดสอบสมมติฐาน

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดสมมติฐานไว้ว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่ถือครองการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา โดยในการทดสอบสมมติฐานได้กำหนดระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ร้อยละ 95 หรือมีระดับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ผลจากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม พื้นที่ถือครอง การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นตัวแปรตาม พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ($R = 0.472$) และมีอัตราความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 94.4 ($R^2 = 0.944$) และเมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระแล้ว มีรายละเอียดดังนี้ (ดังตารางที่ 8)

เพศ มีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ของครอบครัว พื้นที่ถือครอง การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการเข้าไปถือครองพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน และเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการชุมชนอื่นที่อยู่รอบป่าสงวนแห่งชาติ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนนั้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นนั้นควรเริ่มจากการนำกลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้ามาส่วนร่วมอยู่แล้วให้มีโอกาสมากขึ้น โดยกลุ่มที่น่าสนใจคือ กลุ่มประชาชนที่มีอายุระหว่าง 36 – 45 ปี มีระดับการศึกษาประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่ 4 – 5 คน กลุ่มที่มีรายได้ต่อปีมาก และที่มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 10 ไร่ สร้างโอกาสให้กลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ต่าง ๆ ให้บ่อยขึ้น เพื่อให้ได้ซึมซับและเข้าใจเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น สามารถนำไปถ่ายทอดต่อประชาชนอื่น ๆ ที่ไม่ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมได้ โดยใช้การวางแผนการประชาสัมพันธ์จัดการฝึกอบรม ให้อยู่ในช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการเสร็จสิ้นจากการเกษตรกรรมของประชาชน

2. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยรวม พบว่าประชาชนที่ไม่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีจำนวนมาก โดยเฉพาะจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่โดยตรงที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่กลับได้รับข้อมูลข่าวสารโดยส่วนใหญ่จากกำนันและผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ ประกาศของทางราชการ และเอกสารประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ แทบไม่เคยได้รับข้อมูลเลย ทั้งที่ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับสูง ดังนั้น กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ควรจะมีการเพิ่มแหล่งให้ข้อมูลและความถี่ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ชุมชนในพื้นที่ได้ทราบโดยทั่วกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นชุมชนที่อยู่ติดกับป่า

สงวนแห่งชาติ มีการแจกเอกสารเผยแพร่ที่เป็นสื่ออาทิ แผ่นพับ มีรูปภาพประกอบ ข้อความ กระชับ เข้าใจง่าย เพิ่มความถี่ในการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ จัดฝึกอบรมชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีโอกาสที่จะรับรู้ข่าวสารได้มากขึ้น จะทำให้มีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้นและมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันเพื่อการอยู่กับทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของชุมชนอื่น ๆ ที่เข้าไปถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติอื่น ๆ บ้าง ซึ่งในแต่ละแห่งนั้นมีลักษณะทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางร่วมกันในการวางแผนการจัดการ ราษฎรที่ถือครองในพื้นที่ป่าไม้ ต่อไป

2. กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ควรให้งบประมาณในการศึกษาวิจัยอย่างจริงจังเรื่องการถือครองที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปทำเป็นแผนแม่บทในการบริหารจัดการราษฎรถือครองในพื้นที่ป่าไม้ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ยั่งยืนต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรมป่าไม้. 2531. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า. ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักงานเลขานุการ, กรมป่าไม้. กรุงเทพฯ.
- กรมป่าไม้. 2535. การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ. กองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ, กรมป่าไม้. กรุงเทพฯ.
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2535. สถานภาพทรัพยากรที่ดินและปัญหาการใช้ประโยชน์. ฝ่ายเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์, สำนักงานเลขานุการกรมพัฒนาที่ดิน. กรุงเทพฯ.
- กุนจันทร์สิงห์สุ. 2535. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำรุงรักษาสระเก็บน้ำอันเนื่องมาจากโครงการ กสช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม จันทร์แก้ว. 2530. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. อักษรสยามการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- _____ และสามัคคี บุญยะวัฒน์. 2538. เอกสารประกอบการสอนประกอบวิชาการจัดการทรัพยากรป่าไม้. คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี. 2536. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนา: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกรียงไกร บุญเลื่อน. 2543. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนบ้านบก ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ขวัญชัย วงศ์นิติกร. 2532. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้ที่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- คณะกรรมการรายวิชาสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและชีวิต. 2543. สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 4. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. 2531. การพัฒนาชนบทของประเทศไทย. ยูซีพีปริเคชั่น. กรุงเทพฯ. (เอกสารโรเนียว)
- จรรยารัตน์ หิรัญชอุหะ. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการวน-ศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงในลุ่มน้ำห้วยองเภาะ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จำเนียร ศิลปอาษา. 2540. การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดรรรชนี เอ็มพันธุ์. 2531. หลักการใช้ที่ดินเบื้องต้น. คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา (รายงานการวิจัย). ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยมหิดล. ศักดิ์โสภากการพิมพ์. กรุงเทพฯ.
- ทัศนัย พิรายาสันสันติ. 2537. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสถาบันชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านทุ่งมน ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนาชาติ ถิ่นจอมขวัญ. 2546. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่อทัศนคติในการฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำชุมชนตำบลสันตะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นพพร เชื้ออ่ำ. 2531. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการส่งเสริมกิจกรรม. สหกรณ์การเกษตรเมืองมินบุรี จำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2537. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คู่มือสำหรับการสอนและการฝึกอบรม. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- นิวัติ เรืองพานิช. 2542. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. อักษรสยามการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- นิรันดร์ จงวุฒิเศษย์. 2527. กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชนบท. ศักดิ์โสภาคการพิมพ์. กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. 2525. คำบรรยายประกอบวิชาสังคมชนบทขั้นสูง. ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พีระภัทร์ แสงด้วง. 2540. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้บ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปกรณ์ ปรียากร. 2530. ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา. คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ประคอง อินทรจันทร์. 2527. การจัดการทรัพยากรป่าไม้. คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์. 2536. เศรษฐศาสตร์สีเขียวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- _____. 2538. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปรีชญา เวสารัช. 2528. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท. รายงานการวิจัยสถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- แพทยา แก้วบาง. 2533. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและพัฒนาชนบท. ห้างหุ้นส่วนไทยอนุเคราะห์, กรุงเทพฯ.

- วินัย ปราสาทศรี. 2543. การมีส่วนร่วมในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรบ้านยาง ตำบลห้วยทราย อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2530. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน: ประชาชน ข้าราชการและผู้นำรัฐบาล. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. กรุงเทพฯ.
- รัชชาติ วัฒนาประชากุล. 2542. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสวนป่ากลางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตรภรณ์ วิวัฒนวานิช. 2537. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน ในหมู่บ้านปลา และหมู่บ้านพูน อำเภอ บ้านฉาง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศุภชัย ฝักอบรมวนศาสตร์ชุมชน. 2540. เอกสารประกอบการฝึกอบรมทางวนศาสตร์ชุมชน. ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สถาบันนโยบายศึกษา. 2539. คู่มือแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผล-กระทบสิ่งแวดล้อม. สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยสังคม และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2544. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ.
- สถาพร สมศักดิ์. 2541. การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนำร่องปลูกป่าพัฒนาชุมชน มูลนิธิ “วันพฤกษ์เฉลิมพระเกียรติ ร.9” อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สามัคคี บุณยะวัฒน์. 2535. ป่าต้นน้ำลำธารและการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ. น. 118-149. ในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้. คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

_____. 2538. เอกสารประกอบการสอนวิชา 301481 การจัดการสิ่งแวดล้อมป่าไม้. คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

สมควร สุรภาพพิศิษฐ์. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์ปีที่ 50 จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมเจตน์ จันทวัฒน์. 2524. หลักการใช้ที่ดิน. คณะเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

สมบูรณ์ อำพนพนารัตน์. 2542. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลัน จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมบัติ กลายเจริญ. 2545. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมหมาย กิตยากุล. 2542. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุนันทรา พุทธมา. 2539. เครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้นำการเกษตรของชุมชนชนบทภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2536. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, กรุงเทพฯ.

สุรีย์ ตันท์ศรีสุโรจน์. 2531. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำเยาวชนในชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สุวรรณดี คงทอง. 2536. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนใน
ท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สืบสกุล หนูไชยา. 2543. ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมของราษฎร ที่มีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาลวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา
จังหวัด นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน. 2528. ชุมชนหัวใจของงานพัฒนา. สถานสงเคราะห์
หญิงปากเกร็ด. กรุงเทพฯ.
- อคิน รพีพัฒน์. 2531. ปัญหาการพัฒนาชนบท บทเรียนจากกรณีกระบัตรโครงการ
พัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง. (เอกสารวิชาการ) สถาบันวิจัยและพัฒนา,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- อภิชาติ ภัทรธรรม. 2535. การป่าไม้และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ. ภาควิชาการจัดการป่าไม้
คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- อุดมเพียร วงศ์ชัย. 2547. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อพึงพิงทรัพยากรป่าไม้
และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนรายรอบป่าสงวนแห่งชาติ
ป่าแม่ต๋ำ และป่าแม่เนาเรือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อำนวย แสนเสนาะ. 2545. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการอนุรักษ์สวนป่าโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ กรณีศึกษา
แปลงปลูกป่า FPT 25 ตำบลป่าแลวหลวง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Haynes, J. 1997. **Democracy and Civil Society in the Third World Politics and New
Political Movements.** Blackwell Publ. Inc., New York.
- Reeder, W. 1974. **Some Aspects of the Informance Social Participation of Fram
Families in New York State Cornell University,** New York.
- Upholf, N.T. 1979. **Feasibility and Application of Rural Development Committee.** The
World Bank, Washington D.C.

White, A.T. 1982. **Why Community Participation ? A Discussion of the Argument Go, Community Participation.** Current issue and lesson learned, United Nations Children's Fund.

Yamane, T. 1973. **Statistics; an Introduction Analysis.** 3 d ed., Harper Internationnal de. Tokyo.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

--	--	--

เลขที่แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้าน
ที่ถือครองพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์(โซนซี) ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่จุน
อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์(นาย, นาง, นางสาว).....

นามสกุล.....

บ้านเลขที่ หมู่ที่หมู่บ้าน

.....

ตำบล..... อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

คำชี้แจงและข้อแนะนำ

แบบสอบถามมีทั้งสิ้น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 2 ข้อมูลความรู้ด้านทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กรุณาทำเครื่องหมาย X ลงใน () หน้าข้อความที่ท่านต้องการเพียงข้อเดียว ยกเว้น

คำถาม

ที่ระบุว่าตอบได้มากกว่า 1 ข้อ และเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้สมบูรณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

1. เพศ () ชาย () หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี

3. สถานภาพการสมรส

- () แต่งงานและอยู่ด้วยกัน () แต่งงานแต่แยกกันอยู่โดยไม่หย่าร้าง
- () หม้าย หรือ หย่าร้าง () โสด
4. สถานภาพในครอบครัว
- () หัวหน้าครอบครัว () คู่สมรสหัวหน้าครอบครัว
- () อื่น ๆ ระบุ.....
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของท่านทั้งหมด.....คน
- เป็นชาย.....คน
 - เป็นหญิง.....คน
6. ท่านจบการศึกษาสูงสุดระดับใด
- () ไม่ได้เรียนหนังสือ
- () ประถมศึกษาตอนต้น หรือ ป.4
- () ประถมศึกษาตอนปลาย หรือ ป.6 หรือ ป.7
- () มัธยมศึกษาตอนต้น หรือ ม.3
- () มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ม.6 หรือ ปวช.
- () อื่น ๆ ระบุ.....
7. ท่านนับถือศาสนาใด
- () พุทธ () คริสต์ () อิสลาม () อื่น ๆ
- ระบุ.....
8. อาชีพหลักของท่าน
- () ทำไร่ () เผาถ่าน () รับจ้างในภาคเกษตร
- () ทำนา () ล่าสัตว์ () รับจ้างนอกภาคเกษตร
- () ทำสวน () เก็บหาของป่า () ไม่ได้ประกอบอาชีพ
- () เลี้ยงสัตว์ () ค้าขาย () ไม่ได้ประกอบอาชีพพรอง
- () อื่น ๆ ระบุ.....
9. รายได้จากการประกอบอาชีพหลัก.....บาท/ปี
10. อาชีพพรองของท่าน
- () ทำไร่ () เผาถ่าน () รับจ้างในภาคเกษตร

- () ทำนา () ลำสัตว์ () รับจ้างนอกภาคเกษตร
 () ทำสวน () เก็บหาของป่า () ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 () เลี้ยงสัตว์ () ค้าขาย () ไม่ได้ประกอบอาชีพ
 () อื่น ๆ ระบุ.....

11. รายได้จากการประกอบอาชีพรอง.....บาท/ปี
 รายได้รวมของครัวเรือน.....บาท/ปี
12. ท่านมีจำนวนที่ดินถือครอง.....แปลง รวมทั้งหมด.....ไร่ แยกเป็น
 () เป็นเจ้าของ จำนวน.....ไร่
 () เช่า จำนวน.....ไร่
 () อื่น ๆ (ระบุ)..... จำนวน.....ไร่
13. รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน
 () ทำไร่ จำนวน.....ไร่
 () ทำนา จำนวน.....ไร่
 () ที่อยู่อาศัย จำนวน.....ไร่
 () อื่น ๆ จำนวน.....ไร่
14. ภูมิลำเนาเดิมของท่าน
 () เกิดอยู่ที่นี้
 () ย้ายมาจาก ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
 โดยย้ายมาตั้งแต่ปี.....รวมระยะเวลาถึงปัจจุบัน.....ปี
15. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่ม ดังต่อไปนี้หรือไม่
 () เป็น กลุ่มใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () ลูกเสือชาวบ้าน () กองทุนหมู่บ้าน
 () กลุ่มแม่บ้าน () ประชาคมหมู่บ้าน
 () กลุ่มอาสาพัฒนาหมู่บ้าน () อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน
 () กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ () ธ.ก.ส.
 () อื่น ๆ ระบุ.....
 () ไม่เป็น

16. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น การป้องกันไฟป่า การปลูกป่า การทำแนวกันไฟ ฯลฯ บ้างหรือไม่ บ่อยครั้งเพียงใด

บุคลากร	จำนวนครั้ง				
	2-3 ครั้ง/ เดือน	1 ครั้ง/ เดือน	1 ครั้ง/2-3 เดือน	1-2 ครั้ง/ปี	ไม่เคย
เจ้าหน้าที่ป่าไม้					
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน					
เจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตร					
สมาชิก/ประธาน อบต.					
วิทยุ / โทรทัศน์					
เพื่อนบ้าน					
บุคลากร					
ประกาศของราชการ					
เอกสาร เช่น หนังสือ, แผ่นพับ ฯลฯ					
อาสาสมัครหรือองค์กร เอกชน					
ครู					
อื่นๆระบุ.....					

17. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านเคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หรือไม่

() เคย จำนวน.....ครั้ง () ไม่เคย

18. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านเคยได้รับการอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือที่คล้ายคลึงกันหรือไม่

() เคย จำนวน.....ครั้ง () ไม่เคย

ตอนที่ 2 ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทำเครื่องหมาย X ลงในช่องว่างท้ายข้อความโดยถือเกณฑ์ดังนี้

X ใช้ หมายถึง ท่านทราบว่าข้อความในประโยคนั้นถูกต้อง

X ไม่ใช่ หมายถึง ท่านทราบว่าข้อความในประโยคนั้นไม่ถูกต้อง

ข้อ	คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1	ป่าไม้เป็นสิ่งที่เพิ่มมาเองได้โดยไม่ต้องปลูกเพิ่ม		
2	ป่าไม้ช่วยทำให้ฝนตกตามฤดูกาล		
3	การทำลายป่าทำให้ขาดแคลน น้ำกินน้ำใช้		
4	การทำลายป่าทำให้เกิดน้ำป่าไหลท่วมได้อย่างฉับพลัน		
5	การปลูกป่าเพิ่มทำให้เกิดความชุ่มชื้นได้		
6	การเข้าไปเก็บหาของป่า ล่าสัตว์ในพื้นที่เป็นสิ่งที่สามารถทำได้		
7	การเข้าไปตัดไม้เพื่อทำฟืนหรือสร้างบ้านเป็นสิ่งไม่ผิดกฎหมาย		
8	การถางป่าเพื่อเพิ่มที่ดินทำกินเป็นสิ่งที่ไม่ผิดกฎหมาย		
9	การเผาป่าทำให้ป่าไม้เสื่อมโทรม		
10	การจุดไฟเผาป่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย		
11	การป้องกันไฟป่าทำให้ต้นไม้ในป่าเจริญเติบโต		
12	การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชันช่วยลดการพังทลายของดิน		
13	ป่าไม้จะช่วยให้มีน้ำในลำห้วยตลอดปี		
14	ฝาย และเขื่อนทำให้เรามีน้ำใช้ตลอดปีโดยไม่ต้องปลูกป่าเพิ่ม		
15	การรักษาป่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น		
16	การทำแนวกันไฟเป็นการป้องกันป่าไม้ไม่ให้ถูกทำลาย		
17	ทุกคนในชุมชนมีหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าโดยรอบ		
18	การกำหนดเขตป่าต้นน้ำเป็นการป้องกันการเข้าไปบุกรุกทำลายป่าได้		
19	ป่าไม้เป็นของชุมชน ทุกคนจึงสามารถเข้าไปทำกินได้		
20	การป้องกันไฟป่าเป็นการแก้ไขความเสื่อมโทรมของป่าไม้		
21	การใช้วัสดุอื่นแทนไม้เป็นการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าได้อย่างหนึ่ง		
22	ป่าไม้ที่ถูกทำลายสามารถปลูกทดแทนได้		
23	การเผาไร่เป็นการกำจัดวัชพืชที่ได้ผลดี		
24	การเผาไร่ช่วยทำให้พืชเจริญเติบโต		
25	การทำแนวป้องกันไฟป่าช่วยไม่ให้ไฟป่าลุกลามได้		
26	ป่าไม้ช่วยลดการไหลบ่าของน้ำป่าได้		
27	ป่าไม้ช่วยให้มีสัตว์ป่าชุกชุม		

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทำเครื่องหมาย X ลงในช่องว่างท้ายข้อความโดยถือเกณฑ์ดังนี้

X เคย หมายถึง ท่านเคยปฏิบัติตามในประโยคนั้น

X ไม่เคย หมายถึง ท่านไม่เคยปฏิบัติตามในประโยคนั้น

ข้อ	คำถาม	เคย	ไม่เคย
1	ท่านเคยไปเข้าร่วมรับฟังคำชี้แจงในด้านการป้องกันดูแลรักษาป่า การปลูกป่า		
2	ท่านเคยไปเข้าร่วมกำหนดแนวทางพื้นที่ปลูกป่าของหมู่บ้าน		
3	ท่านเคยไปเข้าร่วมกำหนดแนวทางป้องกันไฟป่า		
4	ท่านเคยไปเข้าร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันดูแลรักษาป่า		
5	ท่านเคยไปเสนอแนะชนิดของต้นไม้เพื่อการปลูกให้กับชุมชนในหมู่บ้าน		
6	ท่านเคยเข้าร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการวางแผนการปลูกไม้ผล หรือพืชไร่ในพื้นที่ป่า		
7	ท่านเคยเข้าร่วมประชุมในการจัดตั้งกฎ กติกา ในการดูแลป่าไม้		
8	ท่านเคยร่วมอบรมด้านการป้องกันดูแลป่า ที่ทางรัฐ หรือเอกชนจัดขึ้น เช่น อบรมการป้องกันไฟป่า หรือการปลูกพืชผสมผสาน เป็นต้น		
9	ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมการปลูกป่า		
10	ท่านเคยร่วมทำแนวป้องกันไฟป่ารอบหมู่บ้าน		
11	ท่านเคยร่วมสร้างเรือนเพาะชำประจำหมู่บ้าน		
12	ท่านเคยร่วมออกตรวจตราไฟป่ารอบหมู่บ้าน		
13	ท่านเคยร่วมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่างๆ		
14	ท่านเคยบริจาคเงินช่วยเหลืองานด้านการป้องกันไฟป่า หรือกิจกรรมการปลูกป่า		
15	ท่านเคยบริจาคต้นไม้ให้กับหมู่บ้านเพื่อการปลูกป่า		
16	ท่านเคยชักชวนผู้อื่นให้ช่วยงานด้านการปลูกป่า		
17	ท่านเคยชักชวนผู้อื่นให้ช่วยงานด้านการป้องกันไฟป่า		
18	ท่านติดตามดูแลกล้าไม้ในเรือนเพาะชำของหมู่บ้าน		

ข้อ	คำถาม	เคย	ไม่เคย
19	ท่านเคยชักชวนผู้อื่นมาช่วยทำแนวกันไฟ		
20	ท่านเคยชักชวนผู้อื่นมาช่วยกันลาดตระเวนป้องกันไฟป่า		
21	ท่านเคยว่ากล่าวตักเตือนผู้อื่นที่เคยทำไร่ หรือปลูกพืชไร่โดยไม่ถูกต้อง		
22	ท่านคอยติดตามเคยสอดส่องดูแลการบุกรุกพื้นที่ป่าของหมู่บ้าน		
23	ท่านได้เผยแพร่ความรู้ด้านการป้องกันป่าให้กับผู้อื่น		
24	ท่านเคยไปร่วมประชุมรับฟังคำชี้แจงในด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้		
25	ท่านได้เผยแพร่ความรู้ด้านการปลูกป่าให้กับผู้อื่น		
26	ท่านเคยไปร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมด้านการปลูกป่า		
27	ท่านเคยเข้าร่วมประชุมในการจัดตั้งกฎ กติกา ในการใช้ประโยชน์จากป่าในหมู่บ้านของท่าน		
28	ท่านได้เผยแพร่ความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าให้กับผู้อื่น		
29	ท่านเคยร่วมชี้แนวเขตป่าไม้กับที่ทำกิน		
30	ท่านเคยร่วมประชุมรับฟังวิธีการกำหนดแนวเขตป่าไม้กับที่ทำกิน		
31	ท่านเคยร่วมกำหนดวัน/นัดหมาย วันชี้แนวเขตป่าไม้กับที่ทำกิน		
32	ท่านเคยร่วมปักป้ายบอกแนวเขตพื้นที่ป่าไม้		

ภาคผนวก ข

ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	18.0667	101.9954	.5862	.9051
A2	18.6667	96.5057	.7023	.8984
A3	18.4333	103.4954	.3661	.9186
A4	17.7333	99.4437	.6251	.9029
A5	18.3333	87.8161	.8507	.8878
A6	18.2000	89.7517	.7352	.8964
A7	18.2667	90.0644	.7923	.8920
A8	18.4333	95.0126	.6830	.8993
A9	18.5333	93.9816	.7849	.8934
A10	17.7333	99.44370	.6251	.9029

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.00

N of Items = 10

Alpha = .9029

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
B1	23.8000	7.9586	.1290	.7859
B2	23.7333	7.5126	.4618	.7638
B3	23.6333	8.3782	.0000	.7807
B4	23.6333	8.3782	.0000	.7807
B5	23.6333	8.3782	.0000	.7807
B6	23.7333	7.5126	.4618	.7638
B7	23.7667	7.0816	.6396	.7508
B8	23.7333	8.1333	.0872	.7849
B9	23.8333	7.7299	.2134	.7813
B10	23.7333	7.0989	.7295	.7477
B11	23.7000	7.3207	.7234	.7524
B12	23.6333	8.3782	.0000	.7807
B13	23.7667	7.3575	.4804	.7617
B14	23.7333	7.5816	.4186	.7663
B15	23.8000	7.9586	.1290	.7859
B16	23.6333	8.3782	.0000	.7807
B17	23.7667	7.9092	.1797	.7811
B18	23.7333	7.5126	.4618	.7638
B19	23.7000	7.3207	.7234	.7524
B20	23.6333	8.3782	.0000	.7807

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
B21	23.7667	8.4609	.1006	.7980
B22	23.6333	8.3782	.0000	.7807
B23	23.6333	8.3782	.0000	.7807
B24	23.7667	7.9092	.1797	.7811
B25	23.6333	8.3782	.0000	.7807
B26	23.8333	7.1782	.4745	.7614
B27	23.8667	6.6023	.7196	.7402

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.00

N of Items = 27

Alpha = .7796

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
C1	67.4000	373.8345	.2597	.9614
C2	67.4333	354.3920	.8156	.9577
C3	67.8000	363.6828	.5153	.9598
C4	67.7333	357.8578	.6791	.9586
C5	67.4333	356.0471	.7662	.9580
C6	67.8333	356.2126	.7132	.9584
C7	67.3333	360.5057	.6848	.9586
C8	67.6333	352.7920	.8158	.9576
C9	67.7333	358.1333	.6713	.9587
C10	67.6333	360.5161	.5980	.9592
C11	68.0000	361.7931	.5873	.9593
C12	67.9333	368.9609	.3755	.9608
C13	67.2667	365.3747	.5588	.9594
C14	67.9333	368.9609	.3755	.9608
C15	67.1667	362.5575	.6960	.9586
C16	67.9667	357.3437	.6960	.9585
C17	67.3000	362.6310	.6163	.9591
C18	67.4333	354.3920	.8156	.9577
C19	67.7333	357.8575	.6791	.9586
C20	67.8333	356.2126	.7132	.9584
C21	67.6333	352.7920	.8158	.9576

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
C22	67.6333	360.5161	.5980	.9592
C23	67.2333	365.9782	.5396	.9595
C24	67.2667	365.3747	.5588	.9594
C25	67.3333	358.0230	.7636	.9581
C26	67.4333	356.0471	.7662	.9580
C27	67.1667	362.5575	.6960	.9586
C28	67.8667	362.8782	.5407	.9596
C29	67.9667	357.3437	.6960	.9585
C30	68.0667	361.5126	.6064	.9591
C31	67.3000	362.6310	.6163	.9591
C32	67.3333	358.0230	.7636	.9581

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.00

N of Items = 32

Alpha = .9601